

Araştırma Makalesi/Research Article

KASİDE-İ BÜRDE’NİN MÜTERCİMİ BELİRSİZ MENSUR BİR TERCÜMESİ

A Prose Translation of Qasidah-i Burde by an Anonymous Translator

Doç. Dr. Hamza KOÇ

Giresun Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
hamza.koc@giresun.edu.tr
Giresun/TÜRKİYE
ORCID

Geliş Tarihi / Received Date: 03.06.2025
Kabul Tarihi / Accepted Date: 23.07.2025
Yayın Tarihi / Published Date: 25.10.2025

Atıf/Citation

Koç, Hamza. "Kaside-i Bürde'nin Mütercimi Belirsiz Mensur Bir Tercümesi". *Hikmet-Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]* 11/23 (Güz2025), 45-83.

 10.28981/hikmet.1713391

Hakem Değerlendirmesi:

İki Dış Hakem / Çift Taraflı Kör Hakem

Çıkar Çatışması:

Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek:

Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Benzerlik Taraması:

Bu makale turnitin programında taranmıştır.

Etik beyan:

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde etik ilkelere uyulmuştur.

Lisans:

CC BY-NC 4.0

Yayımlanan makalelerde Araştırma ve Yayın Etiğine riayet edilmiş; COPE (Committee on Publication Ethics)'un Editör ve Yazarlar için yayımlanmış olduğu uluslararası standartlar dikkate alınmıştır.

ÖZ

Ka'b b. Zühayr (ö. 24/645?) tarafından kaleme alınan ve Hz. Peygamber'in kendisine hediye etmiş olduğu hırkaya istinaden literatürde Kaside-i Bürde adıyla şöhret kazanan manzume, na't türünün ilk örneklerinden olması ve bu türü derinden etkilemesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Mısırlı sufi şair Muhammed b. Said el-Büsîrî (ö. 696/1297?)'nin Ka'b'dan ilham alarak hicrî VII. asırda nazma döktüğü ve el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye şeklinde isimlendirdiği şiiri de İslami edebiyatta aynı adla anılmaktadır. Söz konusu kaside, gerek dikkat çeken yazılı hikâyesi gerekse edebî gücü sayesinde Ka'b'ın manzumesini gölgede bırakmayı başarmış ve yazıldığı coğrafyayı aşarak pek çok dünya diline tercüme edilmiştir. Bu meşhur na't Türk edebiyatında da çok rağbet görmüş, ulema ve üdeba sınıfından din ve devlet adamlarına varıncaya kadar birçok kişi, Hz. Peygamber'in şefaatine nail olabilmek umidiyle bu sahada kalem oynatmıştır. Nitekim Kaside-i Bürde'nin Türkçeye yapılan manzum ve mensur tercümeleri, üzerine yazılan şerh, tahmis, tastir, tesbi' ve nazireler geniş bir çalışma alanı oluşturacak kadar çoktur. Bu çalışmada Büsîrî'nin Kaside-i Bürde'sine kim tarafından ve ne zaman yapıldığı belli olmayan Türkçe mensur bir tercüme ele alınacaktır. Tespit edilebilen tek nüshası Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Lala İsmail Koleksiyonu 688 numarada kayıtlı olan tercümenin oldukça sade bir Türkçe ile kaleme alındığı göze çarpmaktadır. Çalışmada öncelikle Ka'b b. Zühayr ile Büsîrî'nin Kaside-i Bürde'leri hakkında kısa bilgi verilecek, ardından sözü edilen tercümenin çeşitli hususiyetleri üzerinde durulacak ve çeviri yazılı metni sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Büsîrî, Kaside-i Bürde, Mensur Tercüme.

ABSTRACT

Written by Ka'b b. Zuheyr (d. 24/645?) and renowned as Qasida-i Burde in literature, the poem is based on a cloak presented to the author by the Prophet and is one of the first and most influential examples of the na't genre. The poem, by the Egyptian Sufi poet Muhammad b. Said al-Busiri (d. 696/1297?), written in verse in the 7th century AH, was also inspired by Ka'b and is titled al-Kawākibu'd-Durriyya fî Medhi Hayri'l-Beriyya, known by the same name in Islamic literature. The poem has overshadowed Ka'b's work, thanks to its remarkable story of authorship and literary influence. It has been translated into several languages and transcended the global realm. This famous poem is also very popular in Turkish literature, and several ulema, scholars, religious figures, and statesmen have written about it to seek the intercession of the Prophet. Both verse and prose translations of the Qasida-i Burde into Turkish, along with commentaries, tahmis, tastir, tasbih, and nazirs written about it, number so many that they form their own field of study. In this study, a Turkish prose translation of Busiri's Qasida-i Burde, whose author and date are unknown, is discussed. The only copy of the translation, available in the Süleymaniye Manuscript Library, Lala Ismail Collection, no: 688, was written in plain Turkish. The study initially presents brief information about Ka'b b. Zuheyr and Busiri's Qasida-i Burde; then, various features of the translation are discussed, and the article concludes with the manuscript of the translation.

Keywords: Classical Turkish Literature, Busiri, Qasida-i Burde, Prose Translation.

Giriş

İslam toplumlarının Hz. Peygamber'e duyduğu derin muhabbet, oldukça zengin bir edebiyatın doğmasına zemin hazırlamış ve onun veladetini, miracını, mucizelerini, hicretini, gazalarını ve çeşitli vasıflarını konu alan başta na't olmak üzere mevlid, miraciye, mucizât-nâme, gazavât-nâme ve hilye gibi türlerde sayısız eser kaleme alınmıştır. Hz. Muhammed'i çeşitli yönleriyle methetmek için yazılan na'tlar, bu türler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ka'b b. Züheyr (ö. 24/645?) ile Bûsîrî (ö. 696/1297?)'nin Hz. Peygamber sevgisi ekseninde Arapça olarak kaleme aldıkları ve İslam dünyasında *Kasîde-i Bürde* şeklinde tanınan manzumeleri, bu türün en güzel örneklerindendir. Bu iki şiirden Ka'b'a ait olanı tarihî bir gerçeğe, Bûsîrî'ye ait olanı ise bir rüya hadisesine dayanmakta olup nihayetinde her iki kasidenin şairine de Hz. Peygamber tarafından "bürde" verildiği için bu adla anılagelmışlerdir.

Müzeyne kabilesine mensup olan Ka'b, meşhur muallaka şairi Züheyr b. Ebû Sûlmâ (ö. 609?)'nin oğludur. Şiir kültürüne sahip bir ailede yetişen Ka'b'ın babası gibi dedesi Ebû Sûlmâ, kardeşi Büceyr, oğlu Ukbe, torunları Avvâm ve Kureyd, halaları Hansâ ile Sûlmâ da şair idiler. Ka'b, muhadram¹ şairlerden olup şiir eğitimini Büceyr ve Hutay'e ile birlikte babasından almış ve çok genç yaşta şiir söylemeye başlamıştır. Babasının iyice yetişip olgunlaşmadan şiir söylemesini istememesine ve bütün engellemelerine rağmen şiir nazmetmeye devam etmiş ve kısa zamanda şairlikteki üstün yeteneğini kanıtlamıştır (Savran, 2001, 7). Ka'b, Medine döneminin ilk zamanlarında her ne kadar İslam dinini ve Hz. Peygamber'i hicveden şiirler yazıya dökse de daha sonra bundan pişmanlık duymuş ve *Kasîde-i Bürde*'sini kaleme alarak Resulullah'ın affına nail olmuştur. İslam âleminde büyük şöhret kazanan bu na'tın ilginç bir hikâyesi vardır. Ka'b, Mekke'nin fethinde kardeşiyle birlikte şehirden kaçmış, daha sonra kardeşi Büceyr'i genel durumu araştırması için geri göndermiştir. Büceyr, Hz. Peygamber'in yanına gelince İslamiyet'i kabul etmiş, bunu duyan Ka'b da bir şiirle kardeşini hicvetmiştir. Daha sonra bu davranışının kendisini tehlikeye atacağından endişelenerek kaçmaya başlayan Ka'b'ı hiçbir kabile kabul etmemiş, kardeşinin gönderdiği haberle kendisini kaçışın değil Hz. Peygamber'in affına sığınmanın kurtaracağını anlamıştır. Nitekim "Bânet Su'âd" sözleriyle başlayan kasidesini kaleme alan ve Medine'ye giden şair, şiirini Resulullah'ın huzurunda okumuş ve affedilmiştir. Ka'b, kasidesinin "Muhakkak ki Allah'ın elçisi Allah'ın nuruyla hak ve hidayete ulaşılan keskin kılıçlardan bir kılıçtır." anlamına gelen beytini okuyunca Hz. Peygamber son derece mütehassis olmuş, "bürde" denilen çizgili Yemen hırkasını şaire hediye etmiştir. Bu sebeple Ka'b'ın methiyesi *Kasîde-i Bürde* adıyla anılmaktadır. Henüz İslamiyet'i sindirememiş bir kaçağın ölüm korkusuyla yazdığı bu manzume, gerçekte İslami motiflerden ziyade Cahiliye Dönemi unsurları taşır. Fakat Hz. Peygamber'in huzurunda okunmuş olması ve şairinin bizzat Resulullah tarafından mükâfatlandırılması sebebiyle İslami edebiyatta son derece önemi haiz bu methiye, uzun süre her ilim meclisinin açılışında okunmuş, onsuz söze

¹ Muhadram kelimesine dil ve edebiyat âlimleriyle tarihçiler farklı anlamlar yüklemiş, dilciler Hz. Peygamber'le görüşüp görüşmeme, ona inanıp inanmama konusunu dikkate almadan ömrünün yarısı Cahiliye döneminde, yarısı İslam devrinde geçen veya iki dönemde de eser veren şairlere muhadram demişlerdir. Nitekim her iki dönemde yaşadıkları ve sahâbi oldukları ittifakla kabul edilen Lebîd b. Rebîa, Ka'b b. Züheyr ve Hassân b. Sâbit gibi şahsiyetleri muhadram kabul etmişlerdir. Tarihçiler ise hem Emevî hem Abbâsî devletlerini görenleri muhadram saymıştır. Emevî Devleti'nin son dönemiyle Abbâsî Devleti'nin ilk yıllarına yetişen Ru'be b. Accâc ile Hammâd Acred gibi şairler bunlardandır (detaylı bilgi için bk. Efendioğlu, 2020, 393-394).

girilmemiştir. Ka'b'ın bu kaside ile hem kurtulması hem de Hz. Peygamber'in affına ve ihsanına nail olması, şairlere na'atları vasıtasıyla şefaate ulaşma ilhamı vermiştir (Yeniterzi, 2002, 763-764).

Cahiliye Dönemi'nin geleneksel kaside tarzı ile nazmedilmiş olan *Kasîde-i Bürde*'nin nesib bölümüne (1-14. beyitler) Ka'b, Su'âd'ın ayrılığından söz ederek başlar. Su'âd yumuşak sesli, ılık bakışlı, gözleri sürmeli, vücudunun aşağı kısımları dolgun, yukarı kısımları zayıf, orta boylu, tebessüm ettiği zaman beyaz dişleri görünen bir ceylandır. Şair burada Su'âd'ı nasihat dinlemeyen, sözünde durmayan, cefakâr, yalancı, vefasız dost simgesi olarak kullanır. Tasvir bölümünde (15-35. beyitler) kaside geleneğine uygun olarak memduha ulaşmak üzere bindiği deveyi tasvir eder. Kasidenin medih bölümü (43-53. beyitler) özür beyanı (i'tizâr) ve Hz. Peygamber'le muhacirleri medih olmak üzere iki kısımdan oluşur. Ka'b, Resul-i Ekrem'in kendisini affetmesi hususunda hiçbir dostundan yardım görmediğini, Resulullah'a kendisi hakkında olumsuz birçok şey söylendiğini ancak bunların dedikoducular tarafından uydurulduğunu, Hz. Peygamber'den ceza değil af umduğunu söyledikten sonra onu övmeye başlar. Bir bütün olarak bakıldığında *Kasîde-i Bürde*'ye korku, endişe, dışlanma, sıkıntı ve ümitsizlikten oluşan psikolojik bir atmosferin hâkim olduğu görülür. Dolayısıyla ayrılıkla başlayıp ölüm teması ile son bulan kasidenin kötümser duygular içinde nazmedildiği söylenebilir (Demirayak, 2001, 567). 55 beyitten 60 beyte kadar uzanan örnekleri bulunan ve *müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün* kalıbı ile nazma dökülen bu kasidenin Türk edebiyatında pek çok manzum ve mensur tercümesi ile şerhi yer almaktadır.²

Kasîde-i Bürde adıyla şöhret bulan manzumelerden diğeri Mısırlı sufi şair Muhammed b. Saîd el-Bûsîrî'ye aittir. 608/1212 yılında Yukarı Mısır'da Behnesa şehrine bağlı Behşim'de dünyaya gelen şair, babası tarafından Bûsîrî olduğu için Bûsîrî, annesi tarafından Delâslı olduğu için Delâsî nisbeleriyle anılmış, bazen de bu iki sözcüğün birleşimiyle meydana gelen Delâsîrî nisbesini kullanmıştır. Ancak Delâsî ve Delâsîrî nisbeleri zamanla unutulmuş ve şair Bûsîrî namıyla tanınmıştır. Kısa boylu olan ve zayıf nahif bir bünyeye sahip bulunan Bûsîrî'nin yaşamı sıkıntılar içinde geçmiştir. Gerek çocuklarının çok ve karısının hırçın oluşu gerekse mesai arkadaşlarının yolsuzlukları onun için daima huzursuzluk kaynağı olmuştur. Hak söz konusu olunca son derece titiz davranan şair, bu anlayışından ötürü uzun süre aynı işte kalamamıştır. Bûsîrî, hayatı boyunca kâtiplik, mübaşirlik, hattatlık, muhasiplik, mutasarrıflık ve küttâb hocalığı gibi farklı görevlerde bulunmuş ve bu vesileyle birçok yer gezmiştir. Seksen küsur yaşlarında İskenderiye'de vefat eden şairin eserlerinin tamamına yakını manzum olup çoğu Hz. Peygamber hakkında yazılan kasidelerden ibarettir. Bûsîrî'nin bunlardan başka devlet büyükleri için kaleme aldığı kasideleri ve o dönemde Mısır'daki sosyal ve ahlaki hayatı eleştirdiği birçok şiiri bulunmaktadır (Kaya, 2018, 468-470).

Bûsîrî'nin Hz. Peygamber için yazdığı ve *el-Kevâkibü'd-Dürriyye fî Medhi Hayri'l-Beriyye* adını verdiği manzume, kafiye (revi) harfi mîm olduğu için *el-Kasîdetü'l-Mîmiyye*, şairin tutulduğu hastalıktan kurtulmasına vesile olduğu için de *Kasîdetü'l-Bürde* diye meşhur olmuştur. Ancak Ka'b'ın kasidesi de aynı adla anıldığından karışıklığa meydan vermemek için Bûsîrî'ninki daha çok Osmanlı

² Ka'b b. Züheyr, *Kasîde-i Bürde*'si ve bu kasidenin Türk edebiyatına tesirine dair detaylı bilgi için bk. Güler, Ömer Said. *Ka'b b. Züheyr'in Kasîde-i Bürde'sine Osmanlı Döneminde Yazılan Türkçe Şerhler (Karşılaştırmalı İnceleme-Üsküdarî Ahmed Efendi, Abdurrahman Abdî Paşa ve İsmâüddin Efendi Şerhlerinin Tenkitli Neşirleri)*. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2021.

kültür muhitinde *Kasîdetü'l-Bür'e* (*el-Kasîdetü'l-Bür'iyye*) şeklinde anılmışsa da literatürde *Kasîdetü'l-Bürde* diye tanınmaktadır (Kaya, 2001, 568). Kasidenin bunların dışında farklı şekillerde isimlendirildiği de göze çarpmaktadır. Şöyle ki meşhur rivayete göre Hz. Peygamber, Bûsîrî'ye rüyasında mübarek hırkasını giydirdiği için hırka giymiş ya da hırkalı anlamında *Kasîde-i Bürdiyye*; asıl *Bürde* Ka'b'a ait olduğu için Bûsîrî'ninkine bürdecik anlamında *Kasîde-i Büreyde* ve kendisiyle dert ve sıkıntıların giderildiği kaside anlamına gelen *Kasîdetü's-Şedâid* şeklindeki adlandırmalar bunlardan birkaçıdır (Sezer, 1985, 189). Sezai Karakoç (1967, 13) ise hem günahları ve suçları örten hem insanı koruyan ve kurtaran hem de şiirlik noktasında insanı bürüyen ve bürüyerek başka bir atmosfere götüren gibi birçok anlamı içinde barındıran “bürüyen” kelimesini seçtiğini söyler ve kasideye *Bürüyen Kaside* şeklinde isim verir.

Kaside şöhretini, taşıdığı sanat değerinden ziyade şairin hayatının bir döneminde geçirdiği felçten kurtulmasına vesile olduğuna dair rivayete borçludur. Bûsîrî'nin hiçbir kasidesinde felç olduğuna dair bilgi bulunmamakla birlikte kendisinden altmış altı yıl sonra vefat eden biyografi yazarı İbn Şâkir el-Kütübî ilk defa felç olayına yer vermiş, daha sonra gelen bütün müellifler de bu bilgiyi tekrar etmişlerdir. Söz konusu rivayete göre felç geçirdiğinde bir akşam kendisine şifa vermesi için Allah'a dua eden şair, rüyasında Hz. Peygamber'i görür. Resul-i Ekrem ondan kendisi için yazdığı kasideyi okumasını ister. Bûsîrî, “Yâ Resulallah! Ben sizin için birçok kaside yazdım, hangisini istersiniz?” deyince Hz. Peygamber kasidenin ilk beytini söyler. Bunun üzerine şair kasidesini okumaya başlar, Resulullah da onu sonuna kadar dinler. Bitince de hırkasını çıkarıp şairin üstüne örter ve eliyle vücudunun felçli kısımlarını sıvazlar. Bûsîrî uykudan uyanınca vücudunda felçten eser kalmadığını fark eder. Bu rüya hadisesinin halk arasında yayılmasından sonra kaside, *Kasîdetü'l-Bürde* olarak üne kavuşmuştur. Her ne kadar bu rivayet menkıbe şeklini almış görünüyorsa da ilgili kaynaklarda kaside vesilesiyle şifaya kavuşma motifi sürekli vurgulanmaktadır (Kaya, 2001, 568).

Kasîde-i Bürde'nin çeşitli hastalıklara şifa olma özelliği onu bir şiir, bir na't olmaktan ziyade âdeta hastaların ve dertlilerin umut kapısı hâline getirmiştir. Hastalar, şifaya vesile olması ümidiyle onu okurken sanatkârlar da boş durmamış, her biri kendi alanında bu şiire bir katkıda bulunmak ve böylece şairin sevabına ortak olabilmek için büyük bir gayretle eserler ortaya koymuşlardır. Şairler nazire, tahmis, taştir, tesbi', şerh ve tercümeler yazmışlar; hattatlar sülûsten talike pek çok hatla meşk etmişler; katı' sanatkârları fevkalade bir hassasiyetle incecik kâğıtları oyarak yüz altmış beyti sanatlarıyla ölümsüzleştirmişler; çiniciler sarayın en zarif köşesini onunla süslemişler; musikişinaslar en güzel makamlarla onu bestelemişler ve hafızlar da en güzel sesleriyle okumuşlardır (Şahin, 1997, 54).

On bölümden oluşan *Kasîde-i Bürde*, en eski nüshalarında 160 beyit iken sonrakilerde 165 beyte kadar ulaşmaktadır. Klasik Arap kaside tarzında olduğu gibi bu şiir de, sevgiliye özlem temasının işlendiği nesib bölümüyle başlar, daha sonra nefisten şikâyet, Hz. Peygamber'e övgü, onun doğumu, bazı mucizeleri, Kur'an'ın fazileti, miraç hadisesi, cihadın önemi, nedamet ve ümit, dua ve niyaz bölümleriyle sona erer. Aruzun basit bahriyle (*müstef'ilün fâ'ilün müstef'ilün fâ'ilün*) yazılan, yapı ve üslup bakımından son derece sağlam ve lirik olan kaside, bu sebeple asırlardır İslam coğrafyasının bütün bölgelerinde büyük bir ilgi görmüş, dinî toplantılarda, mübarek gün ve gecelerde, sünnet, düğün, bayram ve cenaze gibi merasimlerde okunagelmıştır (Kaya, 2001, 568).

Kasîde-i Bürde, lirik üslubu ve edebî gücü sayesinde oldukça sevilmiş, gerek yazıldığı dönemde gerekse sonraki asırlarda tasavvurun fevkinde bir teveccüh kazanmıştır. Farsça, Urduca, Malayca, Pencapça ve Peştuca gibi doğu lisanlarının yanı sıra Latince, Grekçe, İtalyanca, İspanyolca, Fransızca, Almanca ve İngilizce gibi batı dillerine de pek çok kez tercüme edilen bu kasidenin Hz. Peygamber'e derin bir muhabbetle bağlı olan Türk toplumu üzerinde de geniş yansımaları olmuştur. Şöyle ki diğer Müslüman milletlerde olduğu gibi Türk şair ve nasirler tarafından da büyük rağbet gören *Kasîde-i Bürde*, şerh, tercüme, tahmis, taştir, tesbi' ve ta'sir³ gibi farklı şekillerle edebiyatımıza kazandırılmıştır. Hemen hemen her kütüphanede *Bürde* ile ilgili eserlere rastlanması bunun en bariz göstergesidir. Bununla beraber yapılacak araştırma, inceleme ve katalog taramaları neticesinde *Kasîde-i Bürde*'nin mevcut literatürüne daha nicelerinin ekleneceği aşikârdır.

1. *Kasîde-i Bürde*'nin Mütercimi Belirsiz Mensur Bir Tercümesi

Çalışmamıza konu olan mensur *Kasîde-i Bürde* tercümesinin ne zaman ve kim tarafından yapıldığı belli değildir. Tespit edilebilen tek nüshası Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Lala İsmail 688'de kayıtlı mecmuada yer alan tercüme, Sadık Yazar (2023, 525) tarafından ilim âlemine tanıtılmıştır.⁴ 150 varaktan oluşan bu mecmuanın 1b-91b varakları arasında Aziz Mahmud Hüdâyî (ö. 1038/1628)'nin varlık ve yaratılışı konu edinen *Hülâsatü'l-Ahbâr fî Ahvâli'n-Nebiyyi'l-Muhtâr*'ı, 92a-96a varakları arasında dördüncü İslam halifesi Hz. Ali (ö. 40/661)'nin yüz veciz sözünü içeren *Sad-Kelime-i İmâm Ali*'si, 96b-109a varakları arasında Hanefî fıkıh âlimi ve lügat yazarı İbn Melek, Abdülatîf b. Abdülazîz b. Emînüddîn el-Fakîh el-Hanefî (ö. 821/1418'den sonra)'nin İslam ahlak ve adabından bahseden *Zuhrü'l-Âbidîn*'i, 112b-143b varakları arasında Şeyhülislam Bâlî-zâde Mustafa b. Bâlî b. Süleyman Rûmî (ö. 1073/1662)'ye atfedilen mensur Türkçe *Kasîde-i Bürde* şerhi ve 145b-148a varakları arasında ise İlmî Dede el-Bağdadî el-Mevlevî (ö. 1020/1611-12)'nin *Terceme-i Ferâ'izü's-Sirâciyye* adlı fıkıh kitabı yer almaktadır.

Yukarıda bahsi geçen ve 29 Şaban 1030/19 Temmuz 1621 tarihinde istinsah edilen *Kasîde-i Bürde* şerhi; kısa, öz ve mücmel izahlar içermektedir. Beyitler oldukça muhtasar şekilde, gramer izahlarına girilmeden, kimi zaman da birkaç beyit bir arada verilerek şerh edilmiştir (Ayçiçeği, 2024, 50). *Kasîde-i Bürde*'nin sürh mürekkeple yazılan her beytinin üzerinde ise eğimli vaziyette ve nestalik yazı ile çalışmamızın temelini oluşturan mensur tercüme ve Le'âlî mahlaslı Seyyid Ahmed b. Mustafa Saruhanî (ö. 971/1563)'ye atfedilen manzum *Bürde* tercümesine yer verilmiştir (bk. Ek 1) ki bunun müstensih tarafından yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir (Yazar, 2023, 525).

Mütercim, 113 (*Keymâ tefûze bi-vaslin eyyi müstetirin / Ani'l-uyûni ve sırrin eyyi müktetemi*) hariç kaynak metnin tüm beyitlerini tercüme etmiştir. Bu durumun, mütercimin bilinçli bir tercihi mi yoksa tercüme istinsah eden müstensih'in bir hatası ya da tasarrufu mu olduğunu kestirmek mümkün değildir. Tercüme kaynağı şiirle karşılaştırarak okumak isteyenlerin kafasını karıştırmamak

³ Çalışmanın kapsamını aşacağından dolayı burada Bûsîrî'nin *Kasîde-i Bürde*'sinin şerh, tercüme, tahmis, tesbi' vb.lerine dair malumat verilmedi. *Kasîde-i Bürde*'nin gerek şerh, tercüme ve tahmisleri gerekse edebiyata, sosyal hayata ve sanata etkisine dair detaylı bilgi için bk. Ayçiçeği, Bünyamin (ed.). *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si*, Cilt 1: Nüshalar, Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2024.

⁴ Mevzubahis tercüme hakkında bilgi veren bir diğer kaynak için bk. Ayçiçeği, Bünyamin. "Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Mensur Tercüme ve Şerhleri". *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si*, Cilt 1: Nüshalar, Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi. ed. Bünyamin Ayçiçeği. 39-87. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2024.

ve kaynak beyitlerin sıralamasını bozmamak için söz konusu beyit çeviri yazılı metne dâhil edilmiş ve anlam bütünlüğünü korumak adına dipnotla Türkçe karşılığı verilmiştir.

Tercüme, aşağıda verilen örneklerde de görüleceği üzere kaynak metinden kelime ödünçlemesine ve Arapça-Farsça sözcük ve terkiplere pek başvurulmadan oldukça güzel bir Türkçe ile kaleme alınmış, kaynak beyitlerin anlamı gayet sade ve açıklayıcı bir üslupla yansıtılmaya gayret edilmiştir. Diğer bir ifadeyle mütercim süs ve gösterişten uzak, okuyucunun zorlanmadan ve kolayca anlayabileceği tarzda muhtasar bir tercüme ortaya koymuş yani ne okuyucuyu usandıracak derecede konuyu uzatmış ne de tercümesini kaynak metnin anlaşılmasını güçleştirecek ve izaha muhtaç bırakacak kadar kısa tutmuştur:

Kaynak Beyit:

E min tezekküri cîrânin bi-zî Selemi

Mezecte dem'an cerâ min mukletin bi-demi (b. 1)

Tercümesi:

Selem ağacı bitdiği yirde turan konşuları anmakdan mıdır, sen gözünden akan yaşı cigeründen çıkan kan ile karışdırdun?

Kaynak Beyit:

Câ'et li-da'vetihi'l-eşcâru sâcideten

Temşî ileyhi alâ sâkın bilâ-kademi (b. 78)

Tercümesi:

Ol, gel didüğinden ötüri ağaçlar, yüzleri üzere secde eyleyüp geldiler, andan yana yürüyü yürüyü ayaksuz baldır üzerine.

Kaynak Beyit:

Fe'd-dürri yezdâdü hüsnen vehve muntazımun

Ve leyse yenkusu kadran gayra muntazımı (b. 89)

Tercümesi:

İncünün dizilmiş iken güzelliği artar. Dizilmiş degül iken kadr ü i'tibârı eksük olmaz.

Kaynak Beyit:

Târet kulûbü'l-idâ min be'sihim ferakan

Femâ tüfferriku beyne'l-behmi ve'l-bühemi (b. 134)

Tercümesi:

Düşmenlerin gönülleri, ashâbun korkusundan uçup ürkmüş kuşa döndi. Çak şu mertebeye vardılar ki ceng eriyle kuzuyu fark eylemez oldılar.

Edebî eserler, sahip oldukları muhteva itibarıyla yazıldıkları dönemin birçok özelliğini bünyelerinde barındırırlar. Bu yönleriyle unutulmaya yüz tutan maddi ve manevi birçok unsuru kayıt altına aldıkları için erbabı adına vesika özelliğini haizdirler. Bu anlamda edebî eserler, yazıldıkları dönemde kullanılan dilin sahip olduğu kelime hazinesi, cümle yapısı, ifade ve üslup özelliklerine

yönelik birtakım önemli dil malzemelerini ihtiva ederler. Bir zamanlar dilde canlılığını koruyan ancak çeşitli sebeplerden ötürü sonraki dönemlerde kullanımdan düşen ve arkaik olarak adlandırılan kelimeler de bu malzemeler arasında yer alır (Kaplan, 2021, 54). Çalışmamızın mihrini teşkil eden *Kasîde-i Bürde* tercümesinde de bugün için kullanımdan düşmüş bazı arkaik/eskicil sözcük ve deyimlere rastlamak mümkündür. “Yalabıkmak (2), esrük (3, 7), artuk (3, 51, 95, 97, 105, 117, 126, 128, 146, 152), kanda (4, 150), arkırı (8), kakımk (9, 63), yaraklamak (14, 124, 131), uyan (16), güre (16), örük (16), sımak/sınmak (17, 62, 69, 70, 158), tınmak (18), yigin (19, 93, 138), segirtmek (19, 105), otarmak (20), düzüp koşmak (21), bun (32), baş indürmek (33), yiltmek (33), ırgürmek (37), üzölmek (kesilmek, koparılmak, kırılmak anlamında) (37, 99, 145), suvarmak (39), üründölemek (41), yoş (49), yigrek (51), gökçek (59, 91), soğölmek (62, 63), yirinmek (63, 64), issi (64, 80, 100), çığışmak (65), sinkun (69), sıgımk (75), uçuk tutmak (75), dirgürmek (76), sakar (atın alnında olan beyazlık anlamında) (76), yankun (80), depremek/depretmek (83, 161), yunmak (101), kıvanmak (114), muştı (116), sancılmak (119), kanara (119), sağış (121), ivmek (123), tokuşmak (127), dükel (130), gömgök (132), kolan (133), tayınmak (147), divşürmek (151), gin (153), yarlıgınmak (155), üleşdürmek (156), yap yap (159) ve ırlamak (161)” bu minvalde karşımıza çıkan ifadelerden sadece birkaçıdır.

Mütercim, her ne kadar birebir tercüme metodunu uygulayarak kaynak metnin anlam dünyasından uzaklaşmamaya gayret etmiş olsa da zaman zaman bu kalıbın dışına çıkmayı denemiş ve kullandığı sanatlı ifadelerle eserine estetik bir boyut kazandırmayı başarmıştır. Örneğin, “Nefsi hevasından döndür. Kendine vali ve hâkim kılmaktan sakın. Zira nefsin hevası hâkim olursa ya helak eder veya ayıplı ve sağır kılar.” (Ergün, 2018, 45) anlamına gelen 19. beyitte (*Fa'srif hevâhâ ve hâzir en tivelliyehû / İne'l-hevâ mâ tevellâ yusmi ev yesimî*) nefis, arzularının peşinden koşan bir köpek gibi düşünölmüş ve sözü edilen beyit, “Seg-i nefsi hevâsına segirtmekten dönder. Anı kendüne hâkim ü vâlî olmadan sakın. Zîrâ hevâ yigin olup buyuruk buyurtdığı zamânda eli altında olanı ya öldürür yâhûd ayblı ider.” şeklinde tercüme edilmiş; “(Gaipen haber verme iddiasında bulundukları) kâhinleri, kavimlerine eğri olan dinlerinin doğru olmadığını ve asla ayakta duramayacağını haber verdikten sonra (yine de kâfirler hakikatlere karşı kör ve sağır olmaya devam ettiler.)” (Ergün, 2018, 89) anlamına gelen 67. beyitte (*Min ba'di mâ ahbera'l-akvâme kâhinühüm / Bi-enne dînehümü'l-mu'vecce lem yekumî*) Hz. Muhammed'in hak peygamber olduğunu kabullenmeyen ve bu duruma âdeta kör ve sağır kesilen kâfirler, sığır ve eşeğe benzetilmiş ve anılan beyit, “Görmeyüp işitmek ol sığırdan kötü ve eşekden yaramaz kavimlere kendölerün i'tikâd idüp inandukları kâhinleri haber virdükten sonra idi. Kendölerün eğri dînleri togrılmayüp âlemnden anun ahkâmı kalkup gider diyü bildürmüşler idi.” şeklinde dilimize çevrilmiştir. “(Ya Resulallah!) Zira dünya ve onun zıddı olan ahiret (hayrının elde edilmesi) senin cömertlik ve ihsanındandır. Levh-i Mahfuz ve Kalem'in bilgisi de senin ilimlerindendir.” (Ergün, 2018, 183) anlamına gelen 154. beyitte (*Fe-inne min cûdike'd-dünyâ ve darretehâ / Ve min ulûmike ilme'l-levhi ve'l-kalemi*) ise ahiret, dünyanın kuması olarak tasavvur edilmiş ve söz konusu beyit, “Zîrâ dünyâ ve anun kuması olan âhiret, Allâhu Te'âlânun sana itdüğü atâ ve bahşışden bir hissedür. Dahı levh u kalem yazdığı ilm, senün ilmleründen bir mikdâr nesnedür.” şeklinde hedef dile aktarılmıştır.

Mütercim, kaynak şiirdeki anlamın dilimize doğru ve anlaşılır bir biçimde aktarılması ve kaynak metindeki kelimelere aslına uygun karşılıklar bulunması noktasında oldukça başarılı bir eser ortaya koymuş ancak çok nadir de olsa bazı

beyitlerin tercümesinde aynı muvaffakiyeti gösterememiştir. Örneğin kaynak şiirin 153. beytinin “Ya Resulallah! Kerim olan (Mevlâ Teâlâ) müntakim (intikam alan) ism-i şerifiyle tecelli ettiğinde...” (Ergün, 2018, 182) anlamına gelen ikinci mısrası (*İzi'l-kerîmü tecellâ bismi müntekîmi*), olması gerektiği gibi tercüme edilmemiş ve “Senin yüce makamın benim sığınmam sebebiyle asla daralmaz.” (Ergün, 2018, 182) manasındaki ilk mısraya (*Ve len yezika Resûle'llâhi câhûke bî*) paralel olarak “Senün câh-ı vûs'ün meydânı tar olmaz, bana şefâ'at itmek ile.” şeklinde Türkçeye çevrilmiştir.

2. Çeviri Yazılı Metin

Kaynak beyitlerin her mısrasının üzerinde mensur tercümesinin yazılı olduğu daha önce ifade edilmişti. Dolayısıyla çeviri yazılı metinde şeklen eski harfli metne bağlı kalınmış ve mensur tercüme, ilgili olduğu mısranın altında verilmiştir. Böylece okuyucunun kaynak şiir ile tercümesi arasında anlam bakımından daha sağlıklı bağlantı kurabilmesi hedeflenmiştir.

Hece ya da kelime eksikliğinden kaynaklanan anlamsal bozukluklarda metne müdahale edilmiş ve bu durumu ortadan kaldırmak amacıyla yapılan ilaveler köşeli parantez içerisinde gösterilmiştir.

Çeviri yazılı metnin kusursuz bir şekilde akışını temin etmek, daha rahat anlaşılmasını sağlamak ve cümle içerisinde herhangi bir anlam karmaşasına mahal vermemek için noktalama işaretlerinden yararlanılmış, ayrıca cümle başları ile özel isimler ve Hz. Muhammed'le ilgili sıfatlar da büyük harfle başlatılmıştır.

-1-

E min tezekkûri cîrânin bi-zî Selemin

Selem ağacı bitdüğü yirde tûran kônşıları aînmağdan mıdur,

Mezecte dem'an cerâ min muḳletîn bi-demi

Sen gözününden akan yaşı cigerününden çıkan kan ile karışdırduñ?

-2-

Em hebbeti'r-rîḥu min tilḳâ'i Kâzimetin

Yohsa dostuñuñ şehri yanında olan tağ cânibinden yil esüp şevḳuñı depreşdürdi mi,

Ve evmeḳa'l-berḳu fi'z-zalmâ'i min İḳdami

Yâḥûd karañuda ol yirün bir tağından şimşek yalabıyup şabr u qarârûñı kômadı mı? Şu bahânelerün kankısından ötüri ağlarsın?

-3-

Femâ li-'ayneyke in ḳulte'ḳfüfâ hemetâ

Senün gözlerüne ne oldı, eger sen anlara ağlamakdan vazgelün diseñ ağlamak degül daḥı beter yaşlar döker?

Ve mâ li-ḳalbike in ḳulte'stefiḳ yehimi

Ve senün gönlüne ne geldi, sen aña 'aşḳ esrûklüğinden ayılıp kendüne gel diseñ evvelkiden artuḳ şaşḳun olursın?

-4-

E yahsebu's-şabbu enne'l-ḥubbe münketimun

‘Āşık şöyle mi şanur ki maḥabbet gizlenüp şaklanur ola?

Mā-beyne münsecimin minhü ve muẓtarimi

Göñli ‘aşk oğıyla yanup gözi firḳat yaşı dökmek arasında bu ḳanda olsa gerekdür?

-5-

Levle'l-hevā lem türik dem'an 'alā ṭalelin

Eger hevā-yı ‘aşk olmasa dilberün menzili olan yirün binası nişānları üzerine gözyaşı dökmezdün.

Ve lā erikṭe li-zikri'l-bāni ve'l-'Aleml

Dağı anuñ boyına beñzeyen şorkun söğüdi ağacını ve bitdügi ṭağı añaḳdan uyḥusuz ḳalmazdün.

-6-

Fe-keyfe tünkiru ḥubben ba'de mā şehidet

Pes maḥabbeti nice inkār idersin, şehādet eyledükden sonra

Bihl 'aleyke 'udülü'd-dem'i ve's-seḳami

Ol muḥabbet ile senün üzerüne gözyaşıyla ‘aşk ḥasteliginden olan yüz sarılığınun yarar ve gerḳek şahidler?

-7-

Ve eşbete'l-vecdü ḥaṭṭay 'abretin ve ḳanen

‘Aşk esrüklügi, gözyaşıyla beñiz sarılığınun iki ḥaṭṭını yazdı.

Mişle'l-behāri 'alā ḥaddeyke ve'l-'anemi

Senün iki yanağınun üzerine sarı gül ile kızıl çiçek gibi naḳş eyledi anları.

-8-

Ne'am serā ṭayfū men ehvā fe-erreḳanl

Pes yā sevdüğümün ḥayāli gice gelüp beni uyḥusuz ḳodı.

Ve'l-ḥubbu ya'terizu'l-lezzāti bi'l-elemi

Sevgü lezzetlerin önüne eleml arkırı getürüp anların ṭatını ṭuydurmayıcıdur.

-9-

Yā lā'iml fi'l-heva'l-'uzriyyi ma'zireten

Ey beni ‘Özre ‘aşkı gibi dermānsuz ‘aşḳda baña ḳaḳıyan kimse! ‘Özrümü ḳabül eyle.

Minnl ileyke ve lev enṣaṭe lem telüml

Benden saña i'tizār ḥaberi irişdükte, inṣāfuñ olsa baña melāmet eylemezdün.

-10-

'Adetke hāliye lā-sırrī bi-müstetirin

Benüm hālüm saña tecāvüz eyleyüp saña varsun. Benüm sırrum bu ki derdüm daḥı munḳatı' degüldür. Benüm hālüm senüñ başuña gelsün. Sa'y u cehd eyleyüp şaklamak istedüğüm ḥaberüm gizlü degüldür.

'Ani'l-vüṣāti ve lā-dā'ī bi-münḥasimi

Ğammāzlardan daḥı derdüm eyü olup zaḥmetüm tükenür ve kesilür degüldür.

-11-

Maḥaḍteni'n-nuṣṣa lākin lestü esma'uhū

Sen baña ğarazsuz eyü, toĝrı naṣīḥat eyledüñ. Lākin ben anı işidüp qabül ider degülem.

İnne'l-muḥibbe 'ani'l-'uzzālī fī ṣamemi

Zīrā 'āşık olan melāmet idenlerüñ sözini diñleyüp işitdürmekde şaĝırlık perdesi içindedür.

-12-

İnni'ttehemtü naṣīḥa'ş-şeybi fī 'azeli

Ben töhmet eyledüm, ḳocalıĝuñ naṣīḥat eyleyicisine, ol baña melāmet itdüğünde.

Ve'ş-şeybü eb'adü fī nuṣṣin mine't-tühemi

ḳocalık naṣīḥat itdüğünde töhmetden ıraĝ iken.

-13-

Fe-inne emmāretī bi's-sū'ī me'tte'azat

Zīrā benüm dā'imā yaramazlıklar emreyleyici nefsüm naṣīḥat qabül eylemedi.

Min cehlihā bi-nezīri'ş-şeybi ve'l-heremi

Bilmezliginden ḳocalıĝuñ ve bunamak yaşınıñ ḳorḳudıcısınıñ ḳorḳutduĝı ile.

-14-

Ve lā-e'addet mine'l-fi'li'l-cemīli ḳırā

Güzel 'amel işlemek cihetinden ḳonuklık yaraḳlamadı.

Ḍayfin elemme bi-re'sī ĝayra muḥteşemi

Şol ḳonuklık içün benüm başum menziline ḳondı. Ri'āyet ve ḥürmet olunmadı.

-15-

Lev küntü a'lemü ennī mā uvaḳḳırühū

Eger ben aña ḥürmet itmeyüp anı aĝırlamayacaĝımı bileydüm,

Ketemtü sırran bedā lī minhū bi'l-ketemi

Andan baña zāhir olan sırrı ketem didükleri şaḳal boyasına katılan otlar boyayup örterdüm.

-16-

Men lī bi-raddi cimāhin min ḡavāyetihā

Benüm için kim kefil olur, bir başı berk güre tavarı azḡunlığından dönderivirmege?

Kemā yüraddü cimāhu'l-ḡayli bi'l-lücümü

Atlaruñ örüküñi uyanlar ile erkekligidenden tutdurduḡı gibi.

-17-

Felā terüm bi'l-me'āṣī kesre şehvetihā

Günāhlr işlemekle nefsuñ şehvetini şımaḳ isteme.

İnne't-ṭa'āme yuḡavvī şehvete'n-nehimi

Bunuñ ile anuñ şehveti şınmaz, belki daḡı ziyāde olur. Yemek yiyen kimesnenüñ iştiḡasını arturduḡı gibi.

-18-

Ve'n-nefsü ke't-ṭṭfli in tühmilhū ṣebbe 'alā

Ādem oḡlanınuñ ṭabī'ati oḡlan gibidür. Eger sen anı kendüye koyup tınmazsañ yigit olup büyür,

Ḥubbi'r-raḡā'i ve in teṣṭumhū yenfeṭımı

Oḡlan süd emmegi sevdüḡi gibi hevā vü heves eylemek, sevmek üzerine. Eger oḡlan[1] südden kesdükleri gibi sen de öḡrendüklerüñden keserseñ kesilür.

-19-

Fa'şrif hevāhā ve ḡāzir en tüvelliyehū

Seg-i nefsi hevāsına segirtmekden dönder. Anı kendüñe ḡākim ü vālī olmadan şaḳın.

İnne'l-hevā mā tevellā yuṣmi ev yeṣımı

Zīrā hevā yigin olup buyuruḳ buyurduḡı zamānda eli altında olanı ya öldürür yāḡūd 'ayblı ider.

-20-

Ve rā'ihā vehye fi'l-a'māli sā'imetün

Sen ol nefsi gözet, eyü 'ameller otlaḡından otlayup gezerken.

Ve in hiye's-taḡleti'l-mer'ā felā tüsımı

Eger otlaḡı da ṭatlu görüp ṭabī'at-ı muḡteżāsı üzere yapışursa anı daḡı otarma.

-21-

Kem ḥassenet lezzeten li'l-mer'i kātiletēn

Çok çok öldürici lezzeti düzüp koşup eyü gösterdi ādeme.

Min ḥayṣū lem yedri enne's-sümme fi'd-desemi

Şu cihetden ki ādem oğlanı yağlı ballı nesnenün içinde zehr var idügin bilmez.

-22-

Va'ḥṣe'd-desā'ise min cū'in ve min ṣibe'in

Açlıktan ve toklıktan ḥāşıl olan gizlü zararlardan kork, zinhār.

Fe-rubbe maḥmaṣatin şerrun mine't-tūḥami

Çok açlık vardır ki ziyāde toklıktan yaramazdur.

-23-

Ve'stefrıḡı'd-dem'a min 'aynin ḡadi'mtele'et

Gözyaşını döküp boşaldup ḡālī eylemege sa'y eyle, tolmış olan gözi.

Mine'l-meḥārımı ve'l-zem ḥimyete'n-nedemi

Ḥarāmlara bakup dürlü dürlü fitnelere sebep olduğundan ve peşimānlığın perhizine mülāzım ol.

-24-

Ve ḡālifi'n-nefse ve's-şeyṭāne va'şihimā

Şeyṭānın ve nefsin sözini tutmayup anlara uymayup gösterdikleri yola gitme.

Ve in ḡümā maḥḡaḡāke'n-nuşḡa fe'ttehimī

Eger anlar saña ḡālīş naşīḡat iderlerse dahı sen anlara tōhmet eyleyüp naşīḡatlerini ḡabūl eyleme.

-25-

Velā tüṡi' minḡümā ḡaşmen velā ḡakemen

Nefis ve şeyṭān cānibinden olan ḡaşma ve miyāncıya uyma.

Fe-ente ta'rifü keyde'l-ḡaşmi ve'l-ḡakemi

Sen ḡaşm olup miyāncılık eyleyenlerin mekr ü ḡīlesini bilürsin. Her zamānda anlar neler itdiler saña, itmeyecek degüllerdür, şaḡın anlardan.

-26-

Estaḡfiru'llāhe min ḡavlin bilā 'amelin

Ben Allāḡ ḡazretinden maḡfıret ṡaleb iderem, işlemeyüp söyledüğüm sözden.

Leḡad nesebtü biḡ neslen li-zṡi 'uḡumi

Söyleyüp itmemekle ben kışır 'avrata veled nisbet eyleyüp iftirā itmiş gibi būḡtān itmiş oldum.

-27-

Emertüke'l-hayra lākin me'temertü bihī

Ben saña hayrı emr eyledüm, hayr işle diyü buyurdum ammā ben anı tutmadum.

Ve me'steķamtü femā ķavlī leke'steķımı

Ben kendüm toğrı olmadum, saña toğrı ol didüg[ümün] ne aklı var?

-28-

Velā tezevvedtū ķable'l-mevti nāfileten

Ölmezden evvel farz ve vācib olmayan nāfile 'ibādetlerden azık hāzırlamadum.

Ve lem uşalli sivā farzın ve lem eşumi

Farzdan ğayrı namāz kılop oruç tutmadum.

-29-

Zalemtü sünnete men aħya'z-zalāme ilā

Şol ulunuñ sünnetinün ğaķķını yirine getüremeyüp zulm eyledüm aña ki ol ķarañu giceleri 'ibādet ile diri tutardı.

Eni'steket ķademāhu'z-żurra min veremi

Mübārek ayakları zaħmet irişmekden incinüp şişinceye degin namāzda ayağı üzerine tururdı.

-30-

Ve şedde min seğabin aħşā'ehū ve tavā

Ķarnını ve bađarsıķlarını açlıķdan bağlayup dürerdi.

Taħte'l-hicāreti keşhan mütrefe'l-edemi

Taşlar altında derisi nāzik ve laţf olan mübārek böğri.

-31-

Ve rāvedethū'l-cibālū's-şümmü min zehebin

Altundan olan büyük tağlar, anı kendülerine da'vet idüp biz senün olalum, gel bizi al didilerdi.

'An nefsihī fe-erāhū eyyemā şememi

Anlara istiğnā gösterdi.

-32-

Ve ekkedet zühdehū fihā żarūretühū

Resülullāh ğazretinün dünyādan yüz dönderüp hiç aña i'tibār itmedüği berkişdüğü buñını.

İnne'z-żarūrete lā-ta'dū 'ale'l-işami

Zırā buñ, 'işmet-i Ħaķķa tecāvüz eyleyüp ma'sūm olanları şaşırmaz.

-33-

Fe-keyfe ted'ū ile'd-dünyā żarūretü men

Niçe sene dünyāya baş indürmege yilter şol kişinüñ buñalduğı.

Levlāhu lem tahrucı'd-dünyā mine'l-'ademi

Eger ol olmasa dünyā yoklık 'āleminden taşra çık[amay]up anda kalurdı.

-34-

Muḥammedün seyyidü'l-kevineyi ve's-şekaleyi-

Ol Şāhib-i Sa'ādet, Ḥabīb-i Ḥazret-i Ḥaḳ, 'ālem-i ḥāşşı Muḥammed olan devletlüdür ki iki cihānuñ, cinn ve insüñ efendisidir.

ni ve'l-ferṭkayni min 'Urbın ve min 'Acemi

Dahı 'Arab ve 'Acem tã'ifesiñ iki bölüginüñ devleti ve sa'ādetidir.

-35-

Nebiyüne'l-āmirü'n-nāhī felā eḥadün

Ol bizüm peygamberümüz, Ḥaḳdan bize haber getürüp bizi Cenāb-ı Ḥaḳka da'vet eyleyen sultānumuzdur ki eylükleri işleñ diyü buyurup yaramazlıkları itmeñ diyü yasaḳ eyleyicidir. Hiç kimse yokdur ki bir nesneyi

Eberre fī kavli lā minhü velā ne'ami

Hoş idelüm ve yok itmezüz demekde, sözi söz olmaḳda andan ilerü ola.

-36-

Hüve'l-ḥabībü'llezī türcā şefā'atühü

Ol Sultān, şol Ḥabīb-i Raḥmāndur ki berk dilekci olup ḳorutması umılır.

Li-küllü hevlin mine'l-ehvāli muḳteḥimi

Ḳorḳulardan her ḳorḳu ki şıḳışı şıḳışı gelür ve itişi itişi gelür. Andan ḳurtılmaḳ mümkün olmaz. Ol aşıl maḥalde anuñ şefā'atiyle ḥalāş bulunur.

-37-

De'ā ile'llāhi fe'l-müstemsiküne bihī

Ḳulları, Allāhu Te'ālā ḥazretlerinin tevḥīd ü tã'atine da'vet eyledi. Anuñ sözini tıutup şerī'at ipine yapışanlar,

Müstemsiküne bi-ḥablin ḡayri munfaşımı

Bir üzölmez ve kırılmaz, yapışan kimseyi ḳorḳusuz, şübhesüz murāda irgürür ipe yapışdılar.

-38-

Fāḳa'n-nebiyyüne fī ḥaḳkın ve fī ḥuluḳın

Cümle peygamberlerden yüksek ve yukarı oldu, yaradılışda ve ḥüyda.

Ve lem yüdānühü fī 'ilmin velā keremi

Peygamberler eyü ḥüyda ve ḥaḳka menfa'at yetiştürmekde aña berāber olmaḳ degül, yakına dahı gelediler.

-39-

Ve küllühüm min Resûli'llāhi mültemisün

Cümle peygamberler, bizüm peygamberümüzden isteyicidir, ma'rifetu'llāh naşibini.

Ġarfen mine'l-bahri ev reşfen mine'd-diyemi

Deñizden bir avuç almak kadar yāhūd yağmur şuyından bir içim şuvara şuvara içmek kadar.

-40-

Ve vākıfūne ledeyhi 'inde ḥaddihimi

Dağı enbiyā, Ḥabību'llāh ḥuzūrında durucılardur, kendüler için ta'yīn olunan şınur yirinde. Andan ilerü geçemezler.

Min nuḳṭati'l-'ilmi ev min şekleti'l-ḥikemi

Ḥatt-ı 'ilminüñ nuḳṭası mertebesindedür ve kimi satr-ı ḥikeminüñ i'rābı gibidür, kimi nuḳṭa-i beyān gibidür.

-41-

Fehve'llezī temme ma'nāhu ve şūretühū

Ma'nāsı olan ahlāk-ı ḥasenesi, anuñ şūreti görinen ḥilye-i zāhiresi tamam olup hiç eksük kalmayup hemān ol kāmildür.

Sümme'sṭafāhu ḥabīben bāri'ü'n-nesemi

Ḥadd-i zātında böyle olduğdan sonra anı ḥabīb idinüp cümle peygamberler içinde üründüledi, 'ālemüñ Sāni'i.

-42-

Münezzehün 'an şerikin fī meḥāsinihī

Güzellikde ve eylüklerde ortağı olmakdan münezzehdür Resûlullāh.

Fe-cevherü'l-ḥüsni fīhi ḡayru münḳasimi

Güzellik ve eylük cevheri hep aña maḥşûş olup ḡayrılarda bulunmamışdur.

-43-

Da' me'dde'athü'n-naşrā fī nebiyyihimi

Ḥazret-i 'İsānuñ ümmeti, peygamberleri ḥaḳḳında da'vā itdüklerini terk eyle, sen peygamberüne ḥāşā Tengrinüñ oğlıdur ve Tengri kendüsidür ve üçüñ üçincisidür dinmesini.

Va'ḥküm bimā şī'te medḥan fīhi va'ḥtekimi

Bundan sonra sen kendüne ḥākim ü ḥakem olup Peygamberi medḥ eylemek ḥuşûşında ne ḥükm iderseñ eyle.

-44-

Ve'nsüb ilā zātihī mā şī'te min şerefīn

Nehy olunduḡuñ sözleri söylemeyüp andan ḡayrı Ḥabīb-i Ḥaḳḳuñ zāt-ı pākine i'tibār ve yüksekliğinden ne dilerseñ nisbet eyle.

Ve'nsüb ilā kadrihī mā şī'te min 'izami

Dahı anuñ manşıb u mertebesine ululıktan ne nisbet eyleyseñ eyle.

-45-

Fe-inne faẓle Resūli'llāhi leyse lehū

Zīrā Hātemü'l-Enbiyā ḥazretlerinüñ faẓl u kemālinüñ ḥadd ü pāyānı yokdur.

Haddün fe-yu'ribe 'anhu nāṭıķun bi-femi

Tā ki bir söz ehli anı ağızıyla söyleyüp edā vü beyān idebile.

-46-

Lev nāsebet kadrehū āyātühū 'izamen

Eger Ḥabīb-i Hāḳḳuñ Allāh ḥuzūrında olan miḳdārına uyar olsa mu'cizeleri büyük ve ulu olmaḳda

Aḥye'smühū ḥīne yūd'ā dārise'r-rimemi

Anuñ mübārek adını añup du'ā eylemek, çürümüş kemikleri diri eyleyüp ölmüşlere dirilik vire idi.

-47-

Lem yemteḥinnā bimā ta'ye'l-'uḳülū bihī

Ol Sultān, 'aḳıllar añlayup bilmekden 'āciz olacak nesne söyleyüp bizi idrākinde imtiḥān eylemedi.

Hırşan 'aleynā felem nerteb velem nehimi

Bizüm hidāyetümüze ḥarīş olup 'aḳlumuza ve ḥālümüze göre buyurdılar. Ol sebebdan şübheye düşüp şaşḳunlardan olmaduk.

-48-

E'ye'l-verā fehmi ma'nāhu fe leyse yūrā

Cümle ḥalkı 'āciz ḳodı, Ḥabīb-i Hāḳḳuñ Hāḳ yanında olan yakınlığı. Ma'nāsını añlamak da görünür degüldür.

Li'l-ḳurbi ve'l-bu'di fīhi ḡayru münfeḥimi

İraḳdan söyleyenlerde ve yakından ḥaber virenlerde hiç andan 'āciz olmamış kimse yokdur.

-49-

Ke's-şemsi teẓheru li'l-'ayneyni min bu'udin

Güneş gibi irāḳdan gözlere küçük görünür.

Şaḡīraten ve tüküllü't-tarfe min ememi

Göz görmez olur, yakından deñendüğü zamān da gözi yoş idüp nūrı dönderür.

-50-

Ve keyfe yüdrükü fi'd-dünyā ḥaḳṭḳatehū

Dünyāda anuñ ululuğı ve ḥaḳṭḳati nice tıyup kemāline irişür?

Ḳavmün niyāmün tesellev ‘anhū bi'l-ḥulumi

Bir bölük ğaflet uyḥusından baş ḳaldurmaz t̄a'ife ki ol Sultānı bilüp añlamakda düşde görilen ḥayāl ḳadar nesne ile ḳanā'at idüp gönüllerin eglediler.

-51-

Fe-mebleḡu'l-‘ilmi f̄hi ennehū beşerun

İnsānuñ ol Sultān ḥaḳḳında ‘ilmi irişdügi yir budur ki ol beşerdür, zübde-i k̄a'ināt olan beşer kısmındandır.

Ve ennehū ḥayru ḥalḳı'llāhi küllihimi

Ve daḡı Allāhu Te‘ālā yaratduğı ādem oğlanlarınıñ ve meleklerüñ ve cümle yaradılmışuñ yigregi ve eylükde artuğıdur. Bundan ötesine ‘ilm irişmez.

-52-

Ve küllü āyin ete'r-rüslü'l-kirāmu bihā

Her ‘alāmet-i nübüvvet olan mu‘cize ki geḳmiş peygamberler anı da‘vālarına ḥüccet getürüp ümmetlerine gösterdiler.

Fe-inneme'tteşalet min nūrih̄ bihimi

Ol mu‘cize ziyāsi, Ḥazret-i Muḥammedüñ risālet güneşinden irişüp ulaşdı anlara.

-53-

Fe-innehū şemsü faẓlin hüm kevākibühā

Zīrā Ḥabībullah, faẓl u kemāl güneşidür. Ğayrı rusüller anuñ yılduzlarıdır.

Yuḡhirne envārehā li'n-nāsi fi'z-zulemi

Ol yılduzlar, risālet güneşinüñ nūrlarını ḳarañulıḳda ḥalḳa yol göstermek içün āşikāre iderler.

-54-

Ekrım bi-ḥalḳı nebiyyin zānehū ḥuluḳun

Ne ‘aceb ḥayr u menfa‘ati çokdur şol Peyğamberüñ yaradılışınuñ ki anı eyü ḥüyla zīnet eyleyüp yaratmışdır.

Bi'l-ḥüsnı müştemilin bi'l-bişri müttesimi

Ḥüsn ü cemāl, anuñ ḳāmet-i i‘tidāline libās-ı kemāl olup güleḳ yüzölük ve eyü ḥüylulıḳ anuñ yüzinde sīmā-yı leṭāfet ve delīl-i sa‘ādet-i ḥāl olmışdır.

-55-

Ke'z-zehri f̄i terefin ve'l-bedri f̄i şerefin

Ol bahār-ı ‘ālem-i cān, elṭāfda ve ṭarāvetde yeñi bitmiş çiçek gibi ve ḳadd yüksekliḡinüñ vüfur-ı zuḥūrında on dört gicelik aya beñzerdür.

Ve'l-baḥri fī keremin ve'd-dehri fī himemi

Cūd u iḥsān çoḡlığından deñize beñzer, himmet ü 'aṭā büyüklüğünde zamāna berāberdür.

-56-

Ke-ennehū vehve ferdūn fī celāletihī

Güyā Resūlullāh, heybet ü şalābeti görüldüğünde yalnız durur iken

Fī 'askerin ḥīne telkāhu ve fī ḥaşemi

Çoḡlık leşker içindedür yāḥūd vāfir atlılar arasındadır. Ḥaşmına şöyle heybet gösterürdi.

-57-

Ke-enneme'l-lü'lü'ü'l-meknūnū fī şadefin

Şanasın şadef içinde şaklanup toz konmamış ve rengi şolmamış incüdür,

Min ma'diney manṭıḳın minhū ve mübtesemi

Ol kân-ı sa'âdetüñ aḡzıyla gülmek maḥalli olan tuṭaḡınuñ iki ma'deninden zāhir olan sözleri ve dişleri.

-58-

Lā fībe ya'dilū türben ḡamme a'ḡumehū

Bir güzel çoḡı yokdur ki berāber ola şol topraḡa ki ol Şāḥib-i Sa'âdetüñ vücūdı kemiklerini içine alup kendüye kavuşdurdı.

Tūbā li-müntesḡın minhū ve mültesimi

Baḡt u sa'âdet ol topraḡı çoḡup ta'zīm ü ikrām aḡzıyla öpen kimseye ki naşīb olur.

-59-

Ebāne mevlidühū 'an fībi 'unşurihī

Anuñ toḡması, vücūda geldiği zamānda aşl-ı pākinüñ gökçekliğini āşikāre eyledi.

Yā fībe mübtede'in minhū ve muḡtetemi

Ol fāl-i devletüñ evvel ü āḡiri 'aceb gökçekdür.

-60-

Yevmūn teferrese fīhi'l-fürsū ennehümū

Resūlullāh ḡazretinüñ toḡduḡı gün bir gündür ki 'Acem ṭā'ifesi ol günden añladılar.

Ḳad ünḡirū bi-ḡulūli'l-bü'si ve'n-niḡami

Anlar başlarına belā vü şiddet ve dürlü nekbet gelmekle çoḡkuduldılar.

-61-

Ve bâte eyvānu Kistrā vehve münşadi'un

‘Acem beglerinin ol Medāyin şehrinde olan berk yapılmış yüksek köşkinün ol gice içinde yarı olup kubbesi yıkıldı.

Ke-şemli aşhābi Kistrā ğayra mülte'imi

Artuk hürmete kâbil olmadı, beglerinin erkân-ı devleti tağı olup sonra bir yire gelmediği gibi.

-62-

Ve'n-nāru hāmīdetü'l-enfāsi min esefin

Mecūsīlerin niçe yıllar söyündürmeyüp yakup gice ve gündüz tapdukları od ol gice söyünüp nefesleri şındı, ol nūruñ zuhūrı hūzninden.

'Aleyhi ve'n-nehru sāhi'l-'ayni min sedemi

Ve Sāve Irmağı, akduğı gözi yañılıp şogulup akmaz oldu, anuñ tabancasından.

-63-

Ve sā'e Sāvete en ğādat buhayratühā

Dağı şuşayup aña şu almağa varan, kaçırmağla dönüp gitdiği ābı mahzūn itdi.

Ve rudde vāridühā bi'l-ġayzi hñe zāmi

Sāve Irmağına yirinmek virdi. Kendünün yaşı olan deñizcik şogulup kalmadı.

-64-

Ke-enne bi'n-nāri mā bi'l-mā'i min beletin

Gūyā ki şuyun yaşlığı oda gelüp söyünüp tabı'atından çıkup şovuk oldu.

Huznen ve bi'l-mā'i mā bi'n-nāri min dāremi

‘Ābidlerinin devleti döndüğüne yirindüğinden oduñ ıssılığı şuya gelüp hevāya münkalib olup mizācından çıkıdı.

-65-

Ve'l-cinnü tehtifü ve'l-envāru sāfı'atün

Cinniler, çığırşup halka haber virüp bildürürlerdi, āhir zamān peygamberi Hātemü'l-Enbiyā toğdı diyü dağı nūrlar yirden göge dikilürdi.

Ve'l-haqqu yezheru min ma'nen ve min kelimi

Sözlerden dağı ma'nadan haq zāhir olurdu.

-66-

'Amū ve şammū fe-i'lānu'l-beşā'iri lem

Kāfirler, Hābībullāh haqqında söylenilen haq kelāmı işitmeyüp ve gün gibi rüşen olan gerçeklik nişānlarını görmeyüp kör ve sağır oldılar, mübeşşirler lisānından şadır olan āşikāre işāretlere.

Tüsma‘ ve bârikatü’l-inzâri lem tüşemi

İşidilmeyüp anuñ yaramaz muhâlif[lerini] yog itmek için vâkı‘ olan korkutmak şimşegi görülmedi.

-67-

Min ba‘di mâ aḥbera’l-aḳvāme kâhinühüm

Görmeyüp işitmek ol şığırdan kötü ve eşekden yaramaz kavimlere kendülerüñ i‘tikâd idüp inandukları kâhinleri haber virdükden sonra idi.

Bi-enne dînehümü’l-mu‘vecce lem yeḳumi

Kendülerüñ egri dînleri togrılmayup ‘âlemden anuñ aḥkâmı ḳalkup gider diyü bildürmişler idi.

-68-

Ve ba‘de mâ ‘āyenü fi’l-ufḳı min şühübün

Daḥı âşikâre gögüñ tolabında yıldızlar düşdüğünü gördükden sonra idi.

Münḳaddaten vefḳa mâ fi’l-arḳı min şanemi

Ol yıldızlar gökden yire düşerlerdi, yirdeki şanemler yıkılıp yüzleri üstüne düşdüğü gibi.

-69-

Ḥattâ ḡadâ ‘an tarîḳı’l-valḫı münhezimün

Tâ ki vaḫyüñ yolından sınıp gitdi, bir şınḳun alay.

Mine’s-şeyḫḫıni yeḳfū işre münhezimi

Şeytânlar bölüğünden bir kendüler gibi şınḳun tâ’ifenüñ ardına düşüp giderler.

-70-

Ke-ennehüm hereben ebḫālū Ebrehetin

Güyâ ki ol şeytânlar, sınıp kaçup gitmek cihetinden Mekkeyi yıkmağa gelen Ebrehe adlı Habeşinüñ leşkerinüñ bahâdırlarıdır.

Ev ‘askerun bi’l-ḥaşā min rāḫateyhi rumi

Yāḫūd şol ‘askerdür ki Resûlullâh ḥazretinüñ mübârek avuçlarından taş atıldı anlara biri birin başup başları ḳayusı olmaḳda bu mişâldedürler.

-71-

Nebzen biḫı ba‘de tesbîḫin bi-baṭnihimā

Ol taşları kâfirlere atduğı mübârek avucunuñ içinde tesbîḫ itmekden sonra idi.

Nebze’l-müsebbiḫi min aḥşā’i mülteḳımi

Balık ḳarnında tesbîḫ eyleyüp [Allāhu Te‘âlāya] hoş gelüp balığa emr eyleyüp ḳarnından çıkarup şahrāya birağılan Yûnus peygamberüñ atıldığı gibi idi ol taşların atılması.

-72-

Lā tünkiri'l-vaḥye min rü'yāhu inne lehū

Ey mü'min! Sen peygamberüne düşinde gelen vaḥye inkār eyleme. Zīrā anuñ

Ḳalben izā nāmeti'l-'aynāni lem yenemi

Bir göñli vardur ki gözi uyuduğı zamān ol uyumazdı. Göñülleri uyumayıcak vaḥyüñ uyanıklıkda olanla uyḥuda olanuñ farkı olmaz. Aña inanup buña inanmamak nişān-ı 'aḳlī degüldür.

-73-

Fe-zāke ḥīne bülūğın min nübüvvetihī

Ol düşde vāḳi' olan vaḥy, Ḥazret-i Muḥammedüñ 'ömrinüñ ḥadd-i kemāle irişdügi yaşında idi, kırk yıl evvelinde vāḳi' olmuş idi.

Fe-leyse yünkeru fīhi ḥālū muḥtelimi

'Āḳil bālīg olmak sinninde ben 'āḳil oldum diyü söyledügi inkār olunmaz kimsenüñ.

-74-

Tebāreka'llāhu mā vaḥyün bi-müktesebin

Āferīn! Allāhu Te'ālā ḥayr u menfa'ati ziyāde eylesün. Vaḥy-i İlāhī kesb ile bulunur degüldür.

Velā nebiyyün 'alā ḡaybin bi-müttehemi

Daḥı peygamber, ḡaybdan ḥaber virdügi ile tōhmet olunur degüldür.

-75-

Kem ebre'et vaṣaben bi'l-lemsi rāḥatühū

Niçe niçe, çok çok kırtarup giderdi, yapışup şıḡamak ile 'ayb virecek marazları Resülullāh ḥazretinüñ mübārek elinüñ ayası.

Ve aṭlaḳat eriben min ribḳati'l-lememi

Daḥı uçuk tutmak bağından boşandurdi, aña mübtelā olmuşları.

-76-

Ve aḥyeti's-senete's-ṣehbā'e da'vetühū

Daḥı çok çok yeñiden dirlik virüp ölmüş gibi kıpı kurmuş yıllaruñ yüzlerini dirgürdi, Ḥazret-i Peyḡamberüñ du'ası.

Ḥattā ḥaket ḡurreten fi'l-a'suri'd-dühümi

Çak şöyle oldı kim kara yıllar arasında siyāh atuñ alını şakarınuñ ağına döndi, ol yıllar.

-77-

Bi-'ārızın cāde ev ḥilte'l-biṭāḥa bihā

Bu ḥāl bir bulut sebebiyle oldı. Andan yağmurlar yağup seyiller gelüp 'ālem toptolu oldı. Şu mertebeye irişince ki sen anuñ sebebiyle dereleri gürelek şanurduñ.

Seybün mine’l-yemmi ev seylün mine’l-‘Arimi

Deñizden bir dürlü yāhūd Sebe kavmini helāk eyleyen bendi boşatmış seyldür.

-78-

Cā’et li-da‘vetihī’l-eşcāru sācideten

Ol, gel didüğinden ötüri ağaçlar, yüzleri üzere secde eyleyüp geldiler.

Temşī ileyhi ‘alā sāķın bilā-ķademi

Andan yaña yürüyü yürüyü ayakşuz baldır üzerine.

-79-

Ke-ennemā seřaret seřran limā ketebet

Güyā ki ol ağaçlar bir satır yazdı, nakş itdüğü-çün

Fürū‘uhā min bedī‘i’l-ķaṭṭi fi’l-leķami

Anuñ tılları cins degül beñzeri ve örneği olmayan kısmından gidüp geldiği yolda.

-80-

Misle’l-ķamāmeti ennā sāre sā’ireten

Ol ağaçların gelüp şāhib-i sa‘ādete perde ve sūtre olduğı şol bulut gibidür ki Hāzret-i Resūlullāh ne cānibe seyr iderse başı üstinde sāye-bān olup bile giderdi.

Teķṭhi ķarre vaṭsin li’l-hecīri ķami

Resūlullāh hāzretini öyle issisinde vāķi‘ olan hevā yanķunluğundan şaķlar[dı], ol bulutun gölgesi.

-81-

Aķsemtü bi’l-ķameri’l-münşakķi inne lehū

Ben iki pāre olmuş aya and içerüm. Zīrā anuñ

Min ķalbihī nisbeten mebrūrate’l-ķasemi

Resūlullāh hāzretlerinüñ [yarılup] gine dikilmiş, gönline münāsebeti vardır. Benüm bu andum yirindedür.

-82-

Vemā ķave’l-ķāru min ķayrin ve min keremin

Dağı cebel-i Sevrde olan maķāra cem‘ idüp içine aldığı menāfi‘ ü ķayrāta and içerin.

Ve küllü ķarfin mine’l-küffāri ‘anhū ‘ami

Bu şol hālde idi ki kāfirlerin cümlesinüñ gözleri kör olup öñinde iken maķāra içinde Hāzret-i Muḥammedi göremezler idi.

-83-

Fe's-şıdķu fi'l-ġāri ve's-şiddīķu lem yerimā

Gerçekliği kemāle irdi. Hemān gerçeklik kendüsi olan Peyġamber ve anuñ gerçek ve toġrı yāri Ebū Bekir maġārada idi. Hiç andan ayrılmayıp yirlerinden depremediler.

Ve hūm yeķūlūne mā bi'l-ġāri min erimi

Kāfırlar didiler ki maġārada hiç kimse yokdur.

-84-

Ve le'l-temestü ġine'd-dāreyni min yedihī

Daħı ben anuñ sa'ādetle elinden iki cihānuñ ġanīligin ve toyumlġıġın istemedüm ki! Kim ki pādişāhınuñ sevgüsine şıġına, zālīm ve 'adāvet ehlinüñ korkusından kurtulur.

İlles'stelemtü'n-nedā min hayri müstelemi

'Aṭā ve baħşış alup öpmek vāķi' olmaya. Hayırlı öpecek yirden her nevbet ol Sulṭāna 'arz-ı hācet eyledükçe nişāb-ı 'ināyetinden beni ġanī eyledi.

-85-

Zannü'l-ḥamāme ve zannü'l-'ankebūte 'alā

Maġāranuñ aġzında yumurda üzerinde yatur gügercin ve aġ germiş örümcek görüp şöyle şandılar ki ol ikisi

Hayri'l-berıyyeti lem tensüc ve lem teḥumi

Örümcek, maḥlūkātuñ hayırlusı girdüğinden sonra germeye aġını ve gügercin ol zamānda başmaya yumurdasın.

-86-

Vikāyetu'llāhi aġnet 'an muḡā'afetin

Allāhu Te'ālānuñ şaklayup beklemesi, ġanī eyleyüp ihtiyāc kıomayıp kıurtardı, kıat kıat ve ikişer ḥalka ile işlenmiş geymekden.

Mine'd-dürü'i ve 'an 'ālin mine'l-uṭumi

Cebeler ve cevşenler cinsinden ve yüksek ve berk yapılmış ḥişārlara girüp şakınmaķdan kıurtardı.

-87-

Mā sāmeni'd-dehru ḡaymen ve'stecertü bihī

Dünyā ve zamān, baña bir zulm itmek isteyüp ben aña şıġınmaķ vāķi' olmadı ki

İllā ve niltü civāran minhü lem yeḡumi

Ben anuñ cānibinden zulm olunmaz amān bulmaķ olmaya. Elbette her kerre şıġındukça beni dünyānuñ āfātından kıurtardı.

-88-

Da'nī ve vaşfiye āyātīn lehū zaheret

Beni şol āyetleri vaşf itdügümle қо ki ol āyetler, Resūlullāh hazretinūn delā'il-i nübüvveti ve mu'cizātıdır.

Zuhūra nāri'l-kırā leylen 'alā 'alemi

Gice içinde ziyāfet içün yanan od, tağlar üzerinde belli olduğu gibi.

-89-

Fe'd-dürrü yezdādü hüsnen vehve muntazımun

İncünün dizilmiş iken güzelliği artar.

Ve leyse yenkušu kıdran gayra muntazımı

Dizilmiş degül iken kıdr ü i'tibārı eksük olmaz.

-90-

Femā teṭāvele āmālū'l-medṭhi ilā

Ne 'aceb uzun oldu, medḥ idenlerün medḥinün şanusı,

Mā fṭhi min keremi'l-aḥlākı ve's-şiyemi

Resūlullāh hazretinde olan güzel hūyları ve eyü ādetleri ögmege, kimse anuñ ḥaqqından gelmek mümkün degüldür.

-91-

Āyātü ḥaqqın mine'r-Raḥmāni muḥdeṣetün

Qur'ān, gökçek ve gerçek olması muḥarrer āyetlerdür. Raḥmān cānibinden yeñile gönderilmişdür. Gökden yire inmesi ve muşḥaflara yazılması ve dillerde okınup gönüllerde ezber alınması ḥadişdür.

Kādīmetün şıfatü'l-mevşūfi bi'l-kıdemi

Elfāz-ı Qur'āniyye, delālet itdüğü ma'naların müsāvisi olan kādīmdür. Kādīmlık şıfatıyla mevşūf olan vācibü'l-vücūdun şıfatıdır.

-92-

Lem teḫterin bi-zamānin vehye tuḥbirunā

Ol āyetlerün medlūlleri zıllı olduğu kelām-ı ezeli zamāna muḥārin olmadı, olmaz da. Böyle iken ol bize ḥaber virür.

'Ani'l-me'ādi ve 'an 'Ādin ve 'an İremi

Kıyāmet korkularından ve 'Ād kavminün ve İrem ehlinün kışşalarından ḥikāyet ider.

-93-

Dāmet ledeynā fe-fāḫat külle mu'cizetīn

Anlar, bizüm yanumuzda dā'im ü bākī olup her mu'cizelerden üstün ve yigin oldu.

Mine'n-nebiyyîne iz cā'et ve lem tedümi

İlerüki peygamberlerden zāhir olan mu'cizelerden ilerü oldu. Zīrā anlar gelüp gidüp dā'im ü sâbit olmadılar. Bu, gelüp kıyāmete degin bākī oldu.

-94-

Muhakkemātün femā yubkīne min şübehin

Qur'ānuñ āyetleri hākem ü hākim kılınmışlardır. Her hükümün menba'ı ve ma'deni anlardır. Tettebbu' olunup arayacak her müşkil hāl eyleyüp ve cümle mübhemleri açup şübhe cinsinden hiç nesne kırmazlar.

Li-zī şikākın velā yebgīne min hākemi

'Adāvet ve huşūmet ehline yapışacak yer kırmayup hükümlerinde kendülerden ğayrı hüküm idici istemezler. Hüküm ü hükümet hemān anlara mahşūşdur.

-95-

Mā hūribet kaṭṭu illā 'āde min harebin

Anlar ile ceng olunmadı. İllā ceng olunmadan dönüp kaçdı.

A'de'l-e'ādī ileyhā mülkiye's-selemi

Düşmenlerin düşmenliğinde cümleden artuk olanı zebūn olup anuñ i'cāzına ikrār eyleyüp da'vāsını teslim eyledi.

-96-

Reddet belāğatühā da'vā mu'ārızihā

Āyāt-ı Qur'āniyyenün belāğati, i'cāz mertebesine irişüp beşerden kimse anuñ gibi kelām söylemege kâdir olmadı, mu'ārız olanların da'vāsını dönderüp reddeyledi.

Redde'l-ğayūri yede'l-cāni 'ani'l-hurami

Ğayretli kimse, hıyānet itmek isteyen ādemün elini hareminden redd ü men' eyledügi gibi.

-97-

Lehā me'ānin ke-mevci'l-baḥri fī mededin

Qur'an āyetlerinin çok çok ma'naları vardır. Biri birini besleyüp yardım itmekde deñiz talışası gibidir.

Ve fevka cevherihī fī'l-hüsni ve'l-kıyemi

Deñiz cevherinin üstinde ve andan artuk ve yigdür, ol ma'nalar güzellikte ve kıymetlilikde.

-98-

Femā tü'addü velā tüḥşā 'acā'ibühā

Qur'an āyetlerinin 'acā'ib ma'naları çokdur. Şayup bir bir ve yüz yüz zabt olunmağa kâbil degüldür.

Velā tüsāmü ‘ale’l-iksāri bi’s-se’emi

Anı çok çok okumağla tilâvetden uşanılmaz, yeñi yeñi ma’nalar fehm olunmağla.

-99-

Ḳarrat bihā ‘aynu ḳārīhā fe-ḳultü lehū

Ol âyetleri okumağla anı okuyanun gözi aydın oldu. Ben aña didüm ki

Leḳad zafırte bi-ḥabli’llāhi fe’tesîmi

Allāhu Te‘âlānuñ üzilüp kırılması mümkün olmaz ‘ināyet ipi elüñe girdi. Berk yapış aña!

-100-

În tetlühā ḥîfeten min ḥarri nāri lezā

Ey ḳārī! Sen eger Ḳur’ân âyetlerini cehennem odından ve ıssılığı korkusundan ḳurtulayın diyü okursañ

Eṭfa’tē nāre lezā min virdihe’s-şebimi

Sen cehennem odını söyündürürsin, Ḳur’ânı vird idinüp şovuk şu içeri gibi ḥazḳla okumağdan.

-101-

Ke-ennehe’l-ḥavzu tebyezzu’l-vücühü bihî

Hâşşiyet ve menfa‘atde Ḳur’ân âyetleri, kıyâmetde ‘âşîler yunacaḳ ḥavza beñzer. Şu cihetden ki anı okumağla yüzler ağ olur.

Mine’l-‘uşāti ve ḳad cā’ühü ke’l-ḥumemi

Ehl-i ‘işyân cehennemden çıkup yanmış kömürler gibi ḳapḳara olup ol ḥavza ṭalup ağardukları gibi.

-102-

Ve ke’s-şirāṭi ve ke’l-mîzāni ma’diletē

Ḳur’ân, ‘adl idüp her nesneyi yirlü yirince itmekde ve muḥiḳḳ u mübtel anda fark olunmağda âḥiretde ḳurılan şirāt ve mîzân gibidür.

Fe’l-ḳıstı min ḡayrihā fî’n-nāsi lem yeḳumi

Ḳur’ândan ḡayrı nesnede ḥalk içinde ‘adl ü istikâmet bulunmadı.

-103-

Lā ta‘ceben li-ḥasūdīn rāḥa yünkirühā

Bilürken ḥased idüp aña inkār idenüñ ḥālını ta‘accüb itme.

Tecāhülen vehve ‘aynü’l-ḥāziki’l-fehimi

Bilmezlenüp inkār ider. Kendüsi üstād fehmi ḡalib kimse iken ḥased gözünü kör eyleyüp ikrār eylemez.

-104-

Ƙad tũnkirũ’l-‘aynũ ɗav’e’s-şemsi min remedin

Gâh olur ki göz, güneşũñ ziyâsından kaçır, ağrısı olduğından.

Ve yũnkirũ’l-femũ ta‘me’l-mā’i min seķami

Dağı ağız, suyuñ lezzetini tuymaz, hasteligi olup tatı gittüğinden.

-105-

Yā hayra men yemmeme’l-‘āfũne sāķatehũ

Yā şol kimselerũñ hayr u menfa‘ati çok ve artuķ olanı ki ṭalib-i ḥacet olanlar, anlarũñ evinũñ öñine varmağa kaşd iderler!

Sa‘yen ve fevķa mütũni’l-eynuķı’r-rũsũmi

Kimisi ayağ üzerine yũriyũp segirdi segirdi giderler, kimi kuvvetinden ayağını yire berk başıp yire iz eyleyici develer üzerine binũp varurlar.

-106-

Ve men hũve’l-āyetũ’l-kũbrā li-mu‘tebirin

Yā şol kimse ki ulu ‘alāmetdür, i‘tibār idenlere.

Ve men hũve’n-ni‘metũ’l-‘uzmā li-muķtenimi

Dağı şol kimse ki büyük ni‘metdür, ğanīmet bilenlere.

-107-

Serayte min ķaramin leylen ilā ķaramin

Sen bir haremde bir ḥareme gice içinde seyr eyledũñ.

Kemā sera’l-bedru fĩ dācin mine’z-zulemi

Ķarağulıķ içinde bedr ay seyr eyledügi gibi.

-108-

Ve bitte terkā ilā en nilte menziletenSen ķābe ķavseyn⁵ ile ta‘bīr olınan mertebeye irişince merātib-i kemālata yukarı çıkarken***Min ķābe ķavseyni lem tũdrek ve lem tũremi***

Bir mertebeye irdũñ ki kimse aña irmek degũl irmekgi ḥatırına bile getürmek istemedi.

-109-

Ve ķaddemetke cemĩ‘u’l-enbiyā’i bihā

Cũmle peygamberler ve cemĩ‘ rusũller seni öñe geķürdiler.

Ve’r-rusli taķdĩme maķdũmin ‘alā ķademi

Efendileri ķullar, öñlerine geķürdükleri gibi.

⁵ İki yay arası kadar (Necm, 53/9).

-110-

Ve ente tahteriku’s-seb’a’t-ıtbāka bihim

Sen, yidi felegi anlar yanuñca bile iken öte geçdüñ.

Fī mevkibin künte fīhi şāhibe’l-‘alemi

Bir cemā‘at içinde ki sen anda şāhib-i ‘alem idüñ.

-111-

Hattā izā lem teda‘ şe’ven li-müstebikın

Hattā gāyet kıomadüğüñ vaķıtde ilerü gitmek isteyene merātib-i kırbdan

Mine’d-dünüvvi velā merķan li-müstenimi

Daķı yuķaru çıķacak yir kıomadüğüñ vaķıtde yuķaru çıķmak isteyene.

-112-

Hafaẓte külle maķāmin bi’l-izāfeti iz

Her maķāmı alķaķ eyledüñ, kendü maķāmuñ nisbetiyle.

Nūḍte bi’r-ref’i mişle’l-müfredi’l-‘alemi

“Yuķaru çıķ!” diyü nidā olındüğüñ vaķıtde ‘alem-i müfred, fülānından mümtāz olduķı gibi cümle muķarrebler[den] imtiyāz bulmağla.

-113-⁶***Keymā tefūze bi-vaşlin eyyi müstetirin******‘Ani’l-‘uyūni ve sırrın eyyi müktetemi***

-114-

Fehuzte külle fehārin ğayra müşterekin

Her kıvanup sevinecek mertebeleri sen alup evvelki mertebeñe kıatduñ, kimse senüñle ortaķ olmaķsuzın.

Ve cüzte külle maķāmin ğayra müzdeħami

Daķı her yūkseklık ve ululık maķāmların görüp geçdüñ. Şöyle yalnız seyr eyledüñ, hiķbir kışı itmez müzāħamesin.

-115-

Ve celle miķḍāru mā vullte min rütebin

Sen vālī kıılınup taşarrufı elüñe virilen mertebelerüñ kıadr ü i‘tibārı uludur. Kimse aña irişmek olmaz.

Ve ‘azze idrāķü mā ūlṭe min ni‘ami

Daķı saña virilen ni‘metlere yitişmek nādirü’l-vuķū‘dur. Senden ğayrı kimsenüñ aña eli irmez.

⁶ *Kasīde-i Bürde*’nin bu beytinin şerhi yapılmış ancak mensur tercümesine yer verilmemiştir. Beytin Türkçe karşılığı şu şekildedir: “(Ey Fahr-i Kâinat!) Sen, tam manasıyla gözlerden perdeli vuslata ve bütünüyle gizlenmiş sırlara ermek için (davet edildin.)” (Ergün, 2018, 135).

-116-

Büşrā lenā ma‘şera’l-İslāmi inne lenā

Muştulık bize ey ehl-i İslām cemā‘ati! Zīrā bizüm

Mine’l-‘ināyeti rüknen ğayra münhedimi

Allāhu Te‘ālānuñ luţf u fazlı bināsında bir köşemüz vardır ki hiç yıkılmak cā’iz degüldür.

-117-

Lemmā de‘a’llāhu dā‘tānā lī-tā‘atihī

Allāhu Te‘ālā bizi kendü tā‘atine da‘vet eyleyen uluya ad virdiyse

Bi-ekremi’r-rüsli künnā ekreme’l-ümemi

Cümle peygamberüñ hayr u menfa‘atde ve kadr ü rütbetde artuğı diyü vaşf itdiyse biz anuñ ümmeti olmağla cümle ümmetlerden artuğ oluruz. Zīrā kuluñ mertebesi efendisine göre olur.

-118-

Rā‘at kulūbe’l-‘idā enbā’ü bi‘setihī

Düşmenlerüñ göñüllerini korkutdı, ol Sultānuñ peygamber olduğınuñ haberleri.

Ke-neb’etīn ecfelet ğuflen mine’l-ğanemi

Şol gürüldi āvāzı gibi ki añsuzdan koyunları ürküdür.

-119-

Mā zāle yelkāhümü ft külli mu‘terekin

Resül ‘aleyhi’s-selām dā‘imā kāfirlere bulaşup ceng iderdi, her savaşında.

Hattā hakev bi’l-kanā laħmen ‘alā veđami

Şol mertebe kıradı dīn düşmenlerini ki ol mel‘ünler, süñüler uçlarında şancılıp tırurken kanarada aşılmiş ete dönerlerdi.

-120-

Veddü’l-firāra fe-kādū yağbiṭūne bihī

Kāfirler meydān cenginden kaçmağı sevüp ārzū iderlerdi. Çak şöyle ki ol sebeble üzürlülerdi.

Eşlā’e şālet me‘a’l-‘ıkbāni ve’r-raħami

Kuşlar götürüp alup gitdüğü et pāreleri olmağı isterlerdi.

-121-

Temđi’l-leyālī velā yedrūne ‘iddetehā

Giceler gündüzler gelüp geçüp dīn düşmenleri anlaruñ şağışın bilmezlerdi.

Mā lem tekūn min leyālī’l-eşhūri’l-ħurumi

Ceng ħarām olan aylar zamānı olmayınca günleri añlamazlardı.

-122-

Ke-enneme’d-dīnū ḡayfūn ḡalle sāḡatehūm

Gūyā ki dīn-i İslām, bir güzel konuḡdur ki anlaruñ evlerine ḡondı.

Bi-kūlli ḡarmin ilā laḡmi’l-‘idā ḡarimi

Her ulu cengci ḡāzī ile ki anlar, düşmenüñ etin yemeḡe cānlar virürlerdi.
Ya’nī dīn düşmenlerinüñ etin yemek iştihāsı ḡālib idi.

-123-

Yecürrü baḡra ḡamīsīn fevḡa sābiḡatin

Ol server beş bölük leşker deñizi geḡerdi, şuda yüzici atlar üstinde.

Yermī bi-mevcin mine’l-ebḡālī mülteḡımı

Ol deñiz; yürekli, korkusuz cengciler atardı, ḡalka yirine. Şu aşıl bahādırlar idi anlar ki düşmen ḡatline ḡarīş olduḡlarından biri biri ardınca varup ḡāh olur ki ivdüklerinden birbirine ḡoḡınup ḡaşma göz açdurmazlardı.

-124-

Min kūlli mūntedibin li’l-lāhi muḡtesibin

Her cenge yaraḡlanup Allāhu Te’ālā cenābından şevāb umucı dilāverler ḡısmından idi anlar.

Yestū bi-müste’şlin li’l-kūfri muşḡalimi

Keskün ḡılıḡ ile, her biri bir ḡılıḡ ile ḡamle iderdi ki küfür ve şirk ehlinüñ kökin kesüp nām u nişānın ḡomazlardı.

-125-

Ḥattā ḡadet milletü’l-İslāmi vehye bihim

Tā şöyle kuvvetlendürüp yardım itdiler, İslām milletine ki anlaruñ sebebiyle dīn-i Muḡammedī oldu.

Min ba’di ḡurbetihā mevşūlete’r-raḡimi

Evvel ḡarīb olup anı kimse bilmez iken soñra anlaruñ himmetiyle aḡrabā vü aḡıbbāsı ḡoḡ olup birbirini şıla idüp göre varur olmaḡ merātibine irişdi.

-126-

Mekḡūleten ebeden minḡüm bi-ḡayri ebin

Ol ehl-i ḡayr tarafından millet-i [İslām], şefḡat ve merḡameti artuḡ ana yanında beslenmiş veledde döndi.

Ve ḡayri ba’lin felem teytem velem te’imi

Daḡı ‘ināyet ve mürüvveti ḡoḡ er yanında terbiyet olınmış ‘avrata döndi. Millet-i Muḡammediyye anlaruñ zamānında hiç öksüz oḡlan ve ḡul ‘avrat gibi yardımcısız ḡalmadı.

-127-

Hümü’l-cibālū fe-sel ‘anhüm müşādimehüm

Anlar, taşlar gibi yirlerinde berk turup düşmene şalâbet göstericilerdür. Ol pehlevânların şecâ’atinden su’âl eyle sen, toğuşup ceng iden kimselerden.

Māzā ra’ev minhümü fī külli müşādemī

Ne heybetler, şiddetler görmüşdür, her toğuş yirinde saña haber virsünler.

-128-

Ve sel Huneynen ve sel Bedran ve sel Uḫuden

Huneyn ve Bedir ve Uḫud gâzâlarının yirlerine ve anda hâzır olanlara sor.

Fuşûle ḫatfîn lehüm edhā mine’l-veḫamī

Ölüm kitabının faşıklarını ki kâfirlere tâ’ûndan artuk idi nedâmetleri.

-129-

El-muşdiri’l-bîzī ḫumran ba‘de mā veredet

Ol gâzîler, ak kılıçlarını kızıl eyleyüp çıkarıcılarıdır, şu içmege uğradukdan sonra.

Mine’l-‘idā külle müsveddin mine’l-lememī

Düşmenlerin kara saçları bitdüğü yire anların kanını kana kana içmek için.

-130-

Ve’l-kâtibîne bi-sümri’l-ḫaṭṭī mā tereket

Ol mübârizler, sünü kalemiyle yazıcılarıdır. Hiç komadı,

Aḳlāmühüm ḫarfe cismîn ḡayra mün‘acimī

Anların kalemleri, nokta konmamış cisim tarafı. Her bedeni delük delük eyleyüp noktalı ḫarfe döndürdiler.

-131-

Şāki’s-silāḫī lehüm sīmā tūmeyyizühüm

Ol dilâver[ler], geyimleri ve yaraqları tamâm erlerdür. Anların bir bellü nişânları vardır, ḡayrılardan ayırıp fark eyler.

Ve’l-verdü yemtāzū bi’s-sīmā mine’s-selemi

Gül, nişânıyla şorkun söğüdi ağacından fark olunduğı gibi anlar [da] ḡayrılardan mümtâz olurlar.

-132-

Tūḫdī ileyke riyāḫū’n-naşri neşrehümü

Ḥazret-i Muḫammedün yardımı yılleri olan şabâ yili, anların güzel kokuşlarını saña armağan getirür, ey ehl-i İslâm!

Fe-taḫsebū’z-zehre fī’l-ekmāmi külle kemī

Sen ol dilîrleri at üzerinde görseñ her birisin silâḫ içinde belürsüz olup gömgök demür olmağın tomurcuk içinde gizlenmiş çiçek şanursın.

-133-

Ke-ennehüm fî zuhûri'l-hayli nebtü ruben

Güya ki ol serverler, at arkasında oturdukları zamânda yüksek yirde bitüp köki berkişmiş ot gibidir.

Min şiddeti'l-hazmi lâ min şiddeti'l-huzumi

İşini bilüp itdüklerini yirince itmekden hâşıl olmışdur. Böyle oldukları kolañ berkliginden degüldür.

-134-

Târet kulübü'l-'idâ min be'sihim ferağan

Düşmenlerüñ gönülleri, aşhâbuñ korkusından uçup ürkmiş kuşa döndi.

Femâ tüfferriku beyne'l-behmi ve'l-bühemi

Çak şu mertebeye vardılar ki ceng eriyle kızıyı fark eylemez oldılar.

-135-

Ve men yekün bi-resûli'llâhi nuşretühû

Kimüñ ki yardımı Resûlullah hazretinüñ himmet ü 'inâyeti ile ola,

În telkahü'l-üsdü fî âcâmihâ tecimi

Eger arslanüñ kendü mîşelerinden anı görseler, korkup kaçarlardı.

-136-

Ve len terâ min veliyyin gayri münteşirin

Ey ehl-i başîret! Sen, Resûl-i Hakküñ hiçbir dostını görmezsin ki yardım alınmayup hakkı alınmaya anuñ.

Bihî velâ min 'adüvvin gayri münkaşımı

Dağı düşmenin görmezsin ki anuñ nesli kesilmeye.

-137-

Ehalle ümmetehû fî hırzi milletihî

Kendü ümmetini, millet-i bâhiresi hisârına koyup iki 'âlem korkusundan emîn eyledi.

Ke'l-leyşi halle me'a'l-eşbâli fî ecemi

Arslan, yavrularıyla mîşeye girüp korkusuz oturdukları gibi.

-138-

Kem ceddelet kelimātu'llâhi min cedelin

Allâhu Te'âlânuñ kelâm-ı tayyibi kelimeleri, çok yigin cidâl ehlini yiñüp yire urdı.

Fîhi ve kem haşşame'l-bürhânü min haşımı

Dağı anuñ bürhânı, çok çok huşûmet ehlini zebûn u zelîl eyledi.

-139-

Kefāke bi'l- 'ilmi fi'l-ümmiyyi mu'cizeten

Ey mü'min! Ol Sultānuñ risāletiniñ mu'cizesi, okumayup yazmamış iken 'ālim ola. Böyle olması yiter saña.

Fi'l-cāhiliyyeti ve't-te'dibi fi'l-yütümi

Cümle 'ālem cehl-ile toptolu olduğu zamānda ve edeb öğredür kimsesi yok yetim iken mü'eddeb belki mü'eddib olduğu dağı yiter saña.

-140-

Hademtühū bi-medīhin esteḡlū bihī

Ben ol Sultān-ı Kevneyne hıdmet eyledüm, şān-ı 'ālisini ögmek ile. Ol bahāne ile bozup döndürmek isterem,

Zünūbe 'ömrin mezā fi's-ş'i'ri ve'l-hıdemi

Şol 'ömrüñ günāhları yazarını ki dünyā beglerine hıdmet eyleyüp anlar için ş'i'r söylemekde geçdi, ol 'ömr.

-141-

İz kalledāniye mā tühşā 'avāḡbühā

Zīrā ol ş'i'r ile hıdmet, benüm boğazuma şoñından korkulacak tavḡ-ı nekbet taḡdılar.

Ke-ennenī bihimā hedyūn mine'n-ne'ami

Güyā ki ben anuñ sebebiyle boğazlanmak için sürilüp alur gidilür tavar oldum.

-142-

Eṭa'tü ḡayye's-şibā fi'l-hāleteyni vemā

Ol iki hālde tāzelik ve hevā vü heves azḡunluḡına uydum ben.

Haşşaltü illā 'ale'l-āṣāmi ve'n-nedemi

Belā budur ki günāh ile peşimānlıḡdan ḡayrı nesne ḡaşıl eylemedüm anlardan.

-143-

Feyā ḡasārete nefsin fī ticāretihā

'Aceb ulu ziyāndur, şol nefsuñ ticāretinden itdüḡi ḡüsrān!

Lem teşteri'd-dīne bi'd-dünyā velem tesümi

Ki dünyāyı şatup dīni almadı, belki almaḡa ṭālib ve müşterī de olmadı ol.

-144-

Ve men yebi' ācilen minhū bi-'ācilihī

Kim ki dünyā ḡaṭālarını şatun alup āḡiret naşīblerini aña bedel vire,

Yebin lehü'l-ğabnü fî bey'in ve fî selemi

Ol kişinin bazarında ve bahasını öndin virüp aldandığı ğabn-i fâhiş olup hiç aña aldanmadun dir bir kimse bulunmaz.

-145-

În âti zenben femâ 'ahdî bi-müntekîzin

Eger ben günâh işlersem benüm 'ahdüm bozılır degüldür.

Mine'n-nebiyyi velâ ħablî bi-munşarimi

Resûlullâh ħazretinün şefâ'ati recâsından olan 'ahdüm ve ol Sulţânun himmetinden umup yapışduğum ip üzilüp kesilür degüldür.

-146-

Fe-inne lî zîmmeten minhü bi-tesmiyetî

Zîrâ benüm Ĥazret-i Ĥabîbullâh tarafından bir emânum vardur, baña ad virilmek ile

Muhammeden vehve evfe'l-ĥalkı bi'z-zimemi

Muhammed diyü. Ol Sulţân, 'ahde vefâ idenlerün cümlesinden artuğdur, işbu ĥaşletde.

-147-

În lem yekün fî me'âdî âĥîzen bi-yedî

Eger Şefî'ü'l-Müznibîn, kıyâmetde benüm elüme yapışup korkular vartasından geçürmezse

Fazlen ve illâ feĥul yâ zellele'l-ĥademi

Maĥzâ luţf u fazlından ve 'ahd-i şefâ'ate vefâ eylemek eclinden baña meded eylemezse ey nefis, sen ol zamânda feryâd eyleyüp çağır ki: "Hey ayak tayanmak ve şaşkunlık! Senden kurtulmağa hiç çâre yok."

-148-

Ĥaşâhu en yuĥrime'r-râcî mekârimehü

Irağ olsun, hiç olmak yoğdur ki ol kerem kânının eylüklerin uman maĥrûm ola.

Ev yerci'a'l-câru minhü ĥayra muĥteremi

Yâĥûd aña koñşu olup yakın varan kimse, ĥürmet olınmadın dönüp koyup gide. Bu, olmaz.

-149-

Ve münzü elzemtü efkârî medâ'iĥahü

Ben fikirlerümi ol penâh-ı ins ü cinnün medĥlerine vaĥf-ı lâzım idelden berü

Vecedtüĥü li-ĥalâşî ĥayra mültezemi

Ben anı korkulardan kurtulmak için menfa'ati çok yapışacak yir buldum.

-150-

Ve len yefüte’l-ğınā minhü yeden teribet

Müflis olup aña şunılan el, ğanī ve māl-dār olmayup toyumlık andan fevt olmağ olmaz.

İnne’l-ḥayā yünbitü’l-ezhāre fi’l-ekemi

Anuñ ḥod seḥāsı yağmur gibidür. Yağmur tağlarda, depelerde çiçek bitürür. Kılan yirler kanda kıldı?

-151-

Ve lem ürid zehrete’d-dünye’lleti’kteṭafet

Ben şol dünyā zīneti olan māl yemişini dilemedüm Peyğamberi medḥ itmekle ki anı divşürdi idi

Yedā Züheyryn bimā eṣnā ‘alā Herimi

Züheyr [adlu] şā‘irüñ elleri, Herim bin Sinān Begi ögmekle.

-152-

Yā ekreme’l-ḥalkı mā lī men elūzū bihī

Yā ḥalkuñ cümlesinden [keremi] artuğ olan! Benüm şıgınacağ kimsem yokdur. Benüm senden ğayrı şıgınacağum yokdur.

Sivāke ‘inde ḥulūlī’l-ḥādişī’l-‘amemi

Senden ğayrı cümle ḥalkı içine alıcı belā vāki‘ olduğı zamānda.

-153-

Ve len yezīka Resūle’llāhi cāhūke bī

Yā Resūlallāh! Senüñ ğiñ ve büyük manşıbuñuñ meydānı ıar olmaz, baña şefā‘at itmek ile.

İzī’l-kerīmü tecellā bismi münteḫımı

Senüñ cāh-ı vüs‘üñ meydānı ıar olmaz, baña şefā‘at itmek ile.

-154-

Fe-inne min cūdike’d-dünyā ve ḍarretehā

Zīrā dünyā ve anuñ kuması olan āḥiret, Allāhu Te‘ālānuñ saña itdügi ‘atā ve baḥşışden bir ḥişşedür.

Ve min ‘ulūmike ‘ilme’l-levḥi ve’l-ḳalemi

Dağı levḥ u ḳalem yazduğı ‘ilm, senüñ ‘ilmlerüñden bir miḳdār nesnedür.

-155-

Yā nefsü lā teḳneḫ min zelletin ‘aḳumet

Ey benüm nefsüm! Ümīdüñi kesme, büyük ve ulu olan ğünāhuñ yarlığanmasından.

İnne'l-kebā'ire fī'l-ğufrāni ke'l-lememi

Zīrā büyük günāhlar, tevbeli tevbesiz yarlığanmakda küçük günāhlar gibidür. Hiç fark yokdur.

-156-

Le'alle rahmete rabbī hīne yakšimühā

Ben umaram ki Efendimün rahmeti, Hazret-i Ğaffār anı 'āşilere üleşdördüğü zamānda, Rabbüm ol rahmeti kısmet itdüğü hinde

Te'ā 'alā hasebi'l-ışyāni fī'l-kısemi

Naşībler de günāhlara göre gelüp çok olana çok ve az olana az irişe.

-157-

Yā Rabbi vec'al recā'ī ğayra mün'akisīn

Yā Rab! Benüm ümīdüm 'aks eyleyüp ye'se döndürme.

Ledeyke vec'al hisābī ğayra münharimi

Cenāb-ı 'izzetünde dahı benüm senden umup dürlü dürlü şanular şandugımı kesilür tükenür eyleme.

-158-

Ve'lıf bi-'abdike fī'd-dāreyni inne lehū

Dahı iki evde bile kuluña lıf eyle. Zīrā ki anuñ

Şabran metā ted'uhu'l-ehvālū yenhezimi

Bir dürli şabrı vardur ki korkular aña, “Gel berü!” diyü çağırduğı zamānda sınıp kaçır.

-159-

Ve'zen li-suhbi şalātin minke dā'imetin

Dahı sen cenāb-ı rahmetünden kopan şalāt u selām buludına destür vir, dā'imā şıla ve tuhfе yağmurı yağdurmağa.

'Ale'n-nebiyyi bi-münhellin ve münsecimi

Hazret-i Muhammedün türbesi kubbesinün üzerine gāh berk berk ve gāh yap yap indüresin. Hiç hālī olmasın.

-160-

Ve'l-ālī ve's-şahbi şümme't-tābi'ine fehüm

Dahı ol Habībün āline, aşhābına andan hisşe irişsün.

Ehlü't-tükā ve'n-nükā ve'l-hilmi ve'l-keremi

Anlar takvā vü şahāret ve hayr u menfa'at şāhibleridür.

-161-

Mā rannehat 'azebātī'l-bāni rīhu şabā

Şabā yili, şorğun söğüdünün dallarının uçlarını depredüp ötdürdükçe,

Ve eṭṭabe'l-ṭse ḥādī'l-ṭsi bi'n-neḡami

Dahı develeri, atları sürenlerüñ ırlayup āvāze itdügi ſen eyleyüp berk yürütdükçe dā'im olsun ol buluduñ Ravza-i Muṭāhhara üzerine yağdurması.

Sonuç

Ka'b. b. Zühayr ile Mısırlı sufi şair Bûsîrî'nin Hz. Peygamber'e duydukları derin muhabbetin bir tezahürü olarak kaleme aldıkları ve literatürde *Kasîde-i Bürde* olarak tanınan manzumeleri, diğerk Müslüman toplumlarında olduğı gibi Türk kültür ve edebiyatında da oldukça rağbet görmüştür. Bu iki şiirden Ka'b'a ait olanı her ne kadar na't türüne öncülük etmiş olsa da Bûsîrî'nin kasidesi gerek yazılış hikâyesi gerekse edebî gücü açısından klasik Türk şairlerinin ilgisine daha fazla mazhar olmuş ve 15. yüzyıldan itibaren tercüme, ſerh, tahmis, tesbi' ve ta'şir gibi çeşitli şekillerle edebiyatımıza kazandırılmıştır. Hemen her kütüphanede bu meşhur na'ta dair eserlere rastlanması, *Kasîde-i Bürde* literatürünün ne denli zengin olduğunu kanıtlar niteliktedir. Yapılacak araştırma ve incelemelerin neticesinde sözü edilen literatüre daha nicelerinin ekleneceğı ortadadır.

Bu çalışmada, tespit edilebilen tek nüshası Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Lala İsmail 688'de kayıtlı olan mensur bir *Kasîde-i Bürde* tercümesi ele alınmıştır. Gerek kütüphane kayıtlarında gerekse yazma içerisinde tercümenin kim tarafından ve ne zaman yapıldığına dair bir kayda rastlanmamıştır. Oldukça sade bir Türkçeyle kaleme alınan eser, 113 (*Keymâ tefûze bi-vaslin eyyi müstetirin / Anî'l-uyûni ve sırrin eyyi müktetemi*) hariç, kaynak şiirin tüm beyitlerinin tercümesini içermektedir. Tercümede kaynak metinden kelime ödünçlemesine ve Arapça-Farsça sözcük ve tamlamalara pek başvurulmamış, kaynak beyitlerin anlamı gayet açıklayıcı bir üslupla yansıtılmaya özen gösterilmiştir. Tercümenin bugün için kullanımdan düşen ve arkaik olarak nitelendirilen sözcük ve deyimler bakımından da oldukça zengin olduğı göze çarpmaktadır.

Mütercim, birebir tercüme metodunu uygulayarak kaynak metnin anlam dünyasına sadık kalmaya çalışmış, ancak zaman zaman bu kalıbın dışına çıkarak sanatlı ifadelerle de başvurmuştur. Diğerk bir ifadeyle mütercim, kaynak metni mana bakımından iyi özümsemiş, aynı zamanda sanatçı kimliğini ve coşkun ruh hâlini tercümesine başarılı bir şekilde aksettirmiştir. Netice itibarıyla mütercimin, kaynak beyitlerdeki anlamın Türkçeye doğru ve anlaşılır bir şekilde aktarılması ve kaynak şiirdeki kelimelere hedef dilden uygun karşılıklar bulunması noktasında başarılı bir eser ortaya koyduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu çalışma ile *Kasîde-i Bürde*'ye yazılan mensur tercümelerden birisi daha gün yüzüne çıkarılmış ve bu sahayla ilgilenen araştırmacıların istifadesine sunulmuştur. Tespit edilebilen tek nüshasından hareketle hazırlanan çeviri yazılı metnin *Kasîde-i Bürde* literatürüne mütevazı bir katkı sağlamasını diliyoruz.

Kaynakça

Ayçiçeğı, Bünyamin (ed.). *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si, Cilt 1: Nüshalar, Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2024.

Ayçiçeğı, Bünyamin. "Kasîde-i Bürde'nin Türkçe Mensur Tercüme ve Şerhleri". *Türk Edebiyatında Bûsîrî'nin Kasîde-i Bürde'si, Cilt 1: Nüshalar, Edebiyata, Sosyal Hayata ve Sanata Etkisi*. ed. Bünyamin Ayçiçeğı. 39-87. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2024.

- Demirayak, Kenan. “Kasîdetü’l-Bürde”. *DİA*. 24/566-568. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Efendioğlu, Mehmet. “Muhadramûn”. *DİA*. 30/393-394. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2020.
- Ergün, Hasan. *Tamamı Kelime Manalı Kaside-i Bürde, Kaside-i Mudariyye, Kaside-i Muhammediyye*. İstanbul: Ravza Yayınları, 2018.
- Güler, Ömer Said. *Ka’b b. Züheyr’in Kasîde-i Bürde’sine Osmanlı Döneminde Yazılan Türkçe Şerhler (Karşılaştırmalı İnceleme-Üsküdârî Ahmed Efendi, Abdurrahman Abdî Paşa ve İsâmüddin Efendi Şerhlerinin Tenkitli Neşirleri)*. İstanbul: İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2021.
- Kaplan, Yunus. “Nihâdî’nin Manzum Kasîde-i Bürde Tercümesi”. *Dede Korkut Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 10/25 (2021), 45-70.
- Karakoç, Sezai. *Kaab bin Züheyr, Salih bin Şerif, İmam-ı Busirî, Üç Kaside, Kaside-i Bürde, Endülüs’e Ağıt, Bürüyen Kaside*. İstanbul: Fatih Yayınevi, 1967.
- Kasîde-i Bürde Tercümesi*. İstanbul: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail, 688, 112b-143b.
- Kaya, Mahmut. “Kasîdetü’l-Bürde”. *DİA*. 24/568-569. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Kaya, Mahmut. “Bûsîrî, Muhammed b. Saîd”. *DİA*. 6/468-470. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2018.
- Savran, Ahmet. “Kâ’b b. Züheyr”. *DİA*. 24/7-8. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001.
- Sezer, İsmail Hakkı. *İmam Busirî ve Bürde’si*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 1985.
- Şahin, Ebubekir Sıddık. *Kaside-i Bürde’nin Türkçe Şerh ve Tercümeleri*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1997.
- Yazar, Sadık. “Osmanlı Telif Geleneğinde İstilahî ve Amelî Yönden Tercüme ve Şerh İlişkisi”. *60. Doğum Yılı Münasebetiyle Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç Armağanı*. 2. Cilt. ed. Mücahit Kaçar vd. 499-530. İstanbul: Dün Bugün Yarın Yayınları, 2023.
- Yeniterzi, Emine. “Türk Edebiyatında Na’tlara Dair”. *Türkler*. 11/762-767. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları, 2002.

EKLER

EK 1: Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Lala İsmail, 688, vr. 112b.

